

KULTUREN

Margretedalsområdet

Tullbommen 1, Margretedal 1 – 4 samt innerstaden 5:5, 5:7,
5:18 och delar av 2:1
Lund, Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk utredning 2018

KULTURMILJÖRAPPORT 2018:31

STEFAN LARSSON

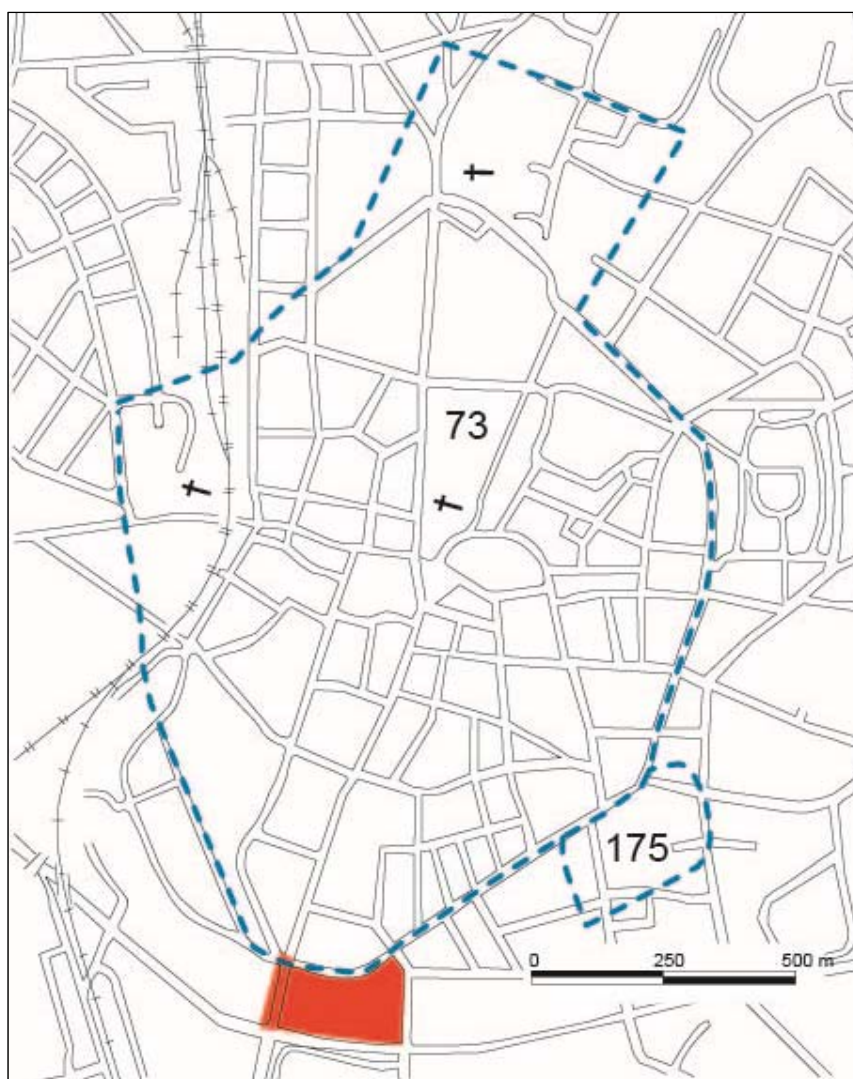
KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö.....	4
Genomförande och resultat	6
Margretedal	6
Dagsläget.....	8
Äldre kartmaterial	9
Arkeologiska observationer i utrednings- och närområdet	14
Uppgifter från mark- och miljöundersökningarna	22
Delsummering	22
Bevarande- och skadestatus.....	23
Sökschaktsgrävningen	25
Tolkning och diskussion	33
Värdering av måluppfyllelsen	36
Förslag till fortsatta åtgärder.....	36
Administrativa och tekniska uppgifter	38
Referenser.....	40

Sammanfattning

- Kulturen har på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne genomfört en arkeologisk utredning i två moment av Margretedalsområdet i den södra delen av Lunds innerstad (fig. 1). Utredningen, som omfattat en byråinventering och sökschaktsgrävning, har gjorts inför stundande detaljplaneläggning.
- Margretedal ligger strax utanför fornlämningsområdet för Lunds medeltida stad och utredningens syfte har varit att klarlägga den eventuella lämningsskildern och den tidigare vallgravens södra begränsning.
- Området var tidigare en del av stadens jordar och utgjorde, tillsammans med den södra stadsporten, entré till staden för resanden och transporter söderifrån.
- Byråinventeringen visade att det inom utredningsområdet under 1930- och 1940-talet påträffats konstruktioner i form av väg-/gatubeläggningar väster om Stora Södergatan/Malmövägen samt kulverterade vattenledningar i sten i såväl öst-västlig som nord-sydlig riktning.
- Lämningar efter den södra stadsporten och dess föregångare har dokumenterats vid flera tillfällen i samband med ledningsgrävningar i Stora Södergatan.
- Framför allt gatumarken är hårt utschaktad till följd av upprepade ledningsdragningar. För övriga utredningsområdet är bilden något mer varierad. Generellt sett är den södra delen av området exploaterat i senare tid. Även om mängden ledningsdragningar är stor även i den norra delen finns det här lämningar efter vallgraven/vallgravarna kvar på större djup.
- Vallgravens södra begränsning har utifrån äldre kartmaterial och tidigare arkeologiska observationer i det aktuella området antagits följa Södra Esplanadens södra trottoarkant. Vid utredningen togs sju sökschakt upp vilka visade att vallgravsträckningen kan antas vara mer komplex än vad som tidigare varit känt.
- Utredningen har visat att det i områdets norra del finns fornlämningar i form av bevarade vallgravssträckningar. Den sydvästra delen får räknas som så pass exploaterad att det får förutsättas att det inte finns några bevarade lämningar. Den sydöstra delen uppvisade inte några anläggningar utan främst odlingsjord som blivit påverkad av senare tiders byggnation och verksamheter.
- Vidare antikvariska åtgärder rekommenderas för områdets norra del. Omfattning och inriktning får klarläggas i samband med detaljplaneläggningen.

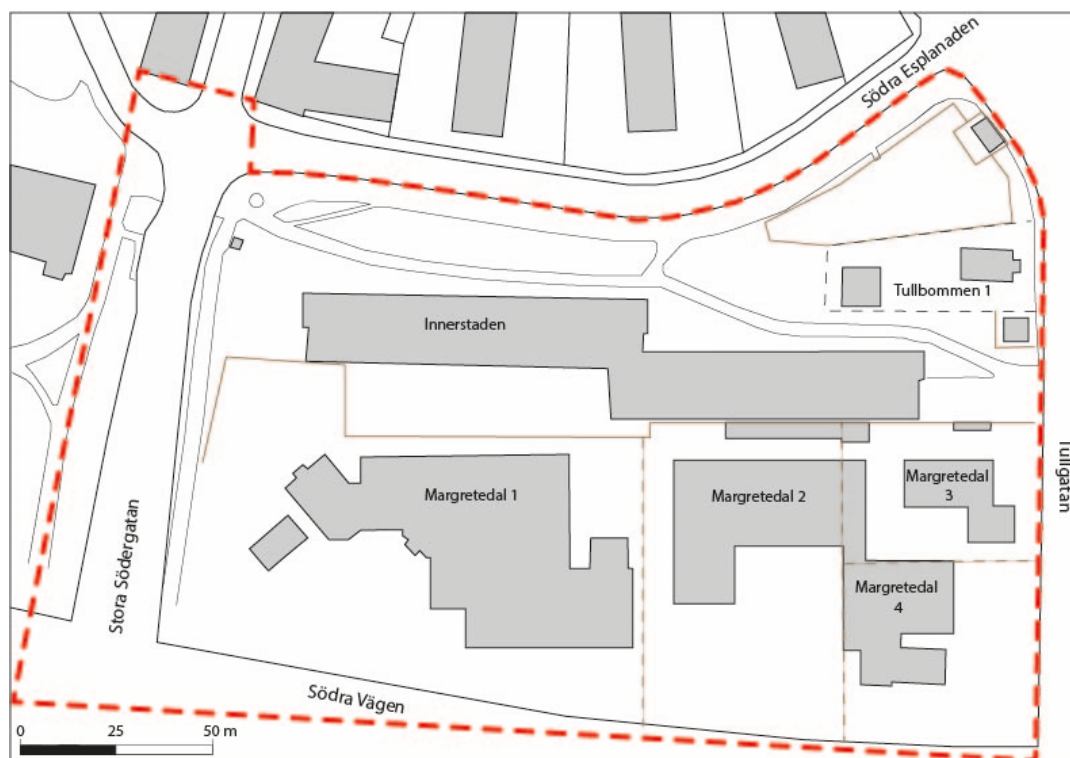
Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med det aktuella utredningsområdet Margretedal markerat.

Inledning

Lunds kommun har tagit fram ett program för framtida gestaltning och användning av området *Söderport*, vilket bland annat innefattar *Margretedalsområdet*, omedelbart söder om Södra Esplanaden, väster om Stora Södergatan (<https://www.lund.se/trafik--stadsplanering/detaljplaner/Lunds-tatort/soderport>). Inför detaljplanearbetet önskade Lunds kommun en arkeologisk utredning för att klarlägga i vilken mån fornlämningar kan komma att beröras vid framtida markingrepp. Området innefattade fastigheterna Tullbommen 1, Margretedal 1_4, Innerstaden 5:5, 5:7, 5:18 och delar av 2:1.

Länsstyrelsen i Skåne gav Kulturen i Lund i uppdrag att genomföra en arkeologisk utredning bestående dels av en byråinventering, dels av sökschaktsgrävning (Ist dnr 431-12672-2018).

Utredningsområdet avgränsas i norr av Södra Esplanaden, i söder av Södra vägen och av Stora Södergatan och Tullgatan i väster respektive öster. De aktuella fastigheterna utgörs av Innerstaden 2:1, 5:5, 5:7, 5:8 och 5:18, Tullbommen 1 samt Margreterdal 1–4. Även den östligaste delen av Kulturmejeriet, Mejeriet 1, väster om Stora Södergatan ingår i det område som varit aktuellt för utredning, fig. 2.

Figur 2. Utredningsområdet Innerstaden och Margreterdal med aktuell fastighetsindelning.

Fornlämningsmiljö

Lunds medeltida stadskärna är klassad som fornlämningsmiljö och är en av landets största. Bebyggelsen etablerades under slutet av 900-talet och fick centralortskaraktär redan under inledningen av 1000-talet genom att bli en administrativ stödjepunkt för såväl kyrkoorganisationen som den framväxande kungamakten. Lunds medeltida expansion, då orten bland annat blev ärkesäte, är summerade vid flera tillfällen (exempelvis Blomquist 1951; Andrén 1980; Larsson 2006; Johansson-Hervén 2008; Carelli 2012) och skall inte återges i detta sammanhang.

Det aktuella utredningsområdet ligger omedelbart söder om det medeltida stadsområdet, syd och sydöst om läget för Söderport (fig. 2). Gatusträckningen för Södra Esplanaden, vilken avgränsar utredningsområdet norrut, följer i grova drag läget för den äldre stadsvallen. Stadsvallens sträckning är känd från kartmaterial från 1700-talet, eftersom den utgjorde tullgräns fram till 1811 (Andrén 1980 s 75).

Den ursprungliga topografin i området präglas av mötet mellan Lundaslätten och en utlöpare av Romeleåsen, på vars sydsluttning stadens äldre delar breder ut sig. Den medeltida stadskärnan har en markant stigning i nordlig och nordostlig riktning. Aktuellt område ligger i övergången till en flackare terräng ned mot Höje ås dalgång och de äldre passagera/vaden över densamma.

Den norra delen av det område som varit aktuellt för arkeologisk utredning ingick under medeltid och tidigmodern tid i stadens jordar, vilka här utgjorde ett smalare stråk upp emot och längs med stadsvallen. På kart- och aktmaterial från 1700- och 1800-talet omnämns det som "Södra fäladsmarken" (André & Högstedt 1990). Denna gränsade till Prennelyckan i öster. De södra och sydöstra delarna av utredningsområdet utgjorde ägor tillhöriga Hospitalets respektive Lilla Råby (se fig. 5 och 8).

Det finns inga fornlämningar registrerade inom utredningsområdet eller i dess omedelbara närhet. De närmaste fornlämningarna utgörs av Lilla Råby medeltida bytomt (175:1), boplatslämningar av allmän förhistorisk datering, (Lund 61:1; 198), ca 1 km sydost om Margretedalsområdet, samt lämningar efter äldre vad, broar och hålvägar vid Höje å, ca 2 km söderut. Vidare finns ett äldre fynd av en flatmarksgrav, (Lund 62:1), registrerad i S:t Larsområdet.

Lund är lokaliserat i ett område där flera äldre kommunikationsstråk sammanstrålat (Blomkvist 1951; Sköld 1963; Lihammer 2003; Larsson 2006). Det nordsydliga stråket har en hög ålder och går tillbaka till senast bronsålder. Arkeologiska undersökningar det senaste decenniet tyder på att den kan ha ett ursprung i stenålder (Andersson & Nilson 2010). Närmast Lund, dvs från Höje bro och upp till Stora Södergatan, har denna äldre vägsträckning kontinuitet till dags dato. Det saknas emellertid närmare arkeologisk kunskap om den här sträckan.

Generellt sett är kunskapsläget svagt rörande hur områdena närmast intill de juridiskt avgränsade stadsområdena använts under städernas äldre tider (Berg 2006). Kunskapen rör framför allt sådana verksamheter som finns medtagna på de kartor som upprättades under 1600- och 1700-talet, i form av kvarnar, dammar och liknande. I vilken mån dessa verksamheter haft kontinuitet i tid och rum är som regel sällan klarlagt.

Anledningen till att det arkeologiska kunskapsläget är svagt rörande de äldre städernas närområde var dels att de legat utanför fornlämningsområdena, vilka som regel definierats utifrån de äldre stadsgränserna så som de framträtt i kartmaterial från 1600- och 1700-talet, dels att de togs i anspråk för bebyggelseexpansion från 1800-talets slut och 1900-talets början, ofta utan att det gjordes några undersökningar eller dokumentationer. Problemställningarna kring de medeltida städernas närmaste omgivning har fått förnyad aktualitet genom de pågående undersökningarna i samband med ombyggnaden av Slussen i Stockholm, där det påträffats lämningar efter

tidigare okänd medeltida bebyggelse och verksamheter på Södermalm, utanför den gamla stadsgränsen.

Genomförande och resultat

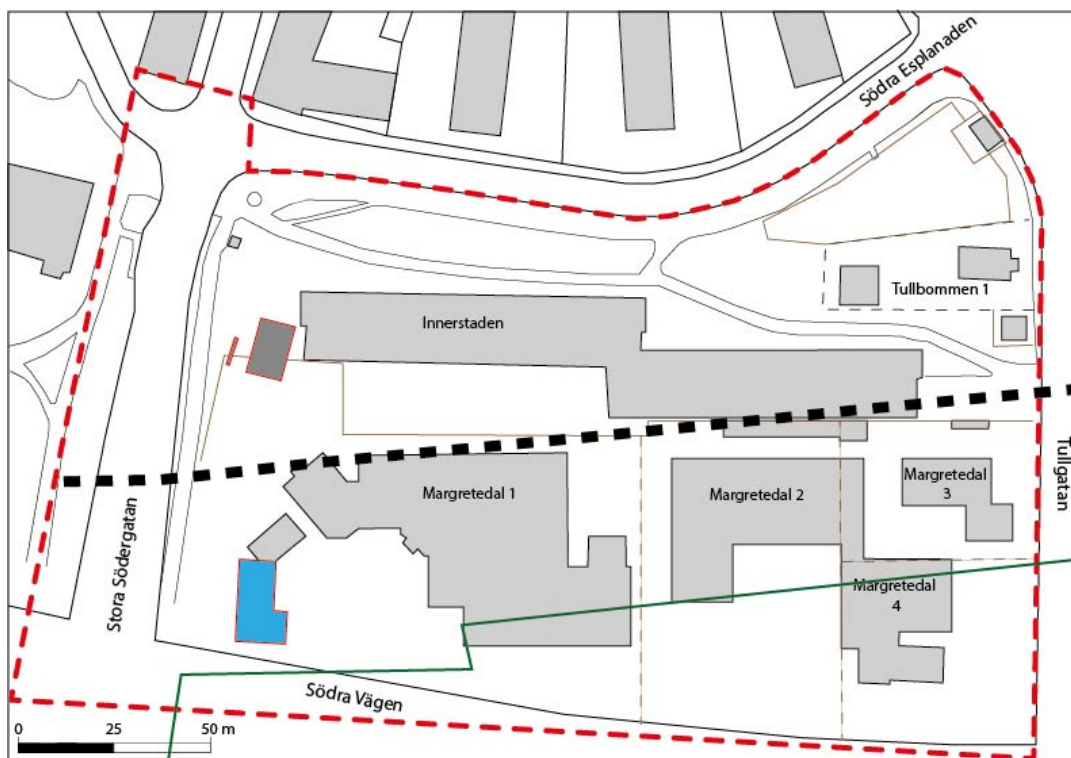
Byråinventeringen har bestått av en besiktning av området, arkivgenomgång av relevanta tidigare arkeologiska observationer samt en sammanställning av tillgänglig information om markingrepp i form av ledningsdragningar. Vidare har de geotekniska borrhprotokoll som upprättats i samband med mark- och miljötekniska provtagningar gått igenom i syfte att få en uppfattning av tjocklek på äldre matjordslager och yngre bärlager.

Besiktning och byråinventering gjordes under juni månad 2018, medan sökschaktsgrävning kunde genomföras i början av september.

Margretedal

Fastighetsbeteckningarna inom utredningsområdet har ändrats flera gånger i modern tid. Som exempel kan anföras att Mejeriet, utöver beteckningen "Mejeriet 1" återfinns både som stadsäga 699 och som 3.

Namnet Margretedal kommer från en gård som låg strax söder om Södertull, på östra sidan av Malmövägen. Den saknas på kartan från 1853, men finns med på kartor från och med 1875. Till denna hörde en handelsträdgård (Ingers 1962 s 38). Av kartorna att döma låg den öster om själva byggnaden, då tomten 236 (stadsäga 692) hade en särpräglad långsmal form. Fastighetens södra gräns sammanföll med avgränsningen av stadens jord. Denna linje löpte diagonalt i nordöstlig riktning över vad som idag är den sydligaste delen av Margretedal 1. Åt norr kom fastigheten att gränsa mot spår- och stationsområdet för järnvägen och Lunds Södra, vilka uppfördes från 1903. Järnvägsspåren låg kvar fram till mitten av 1960-talet (fig. 3).

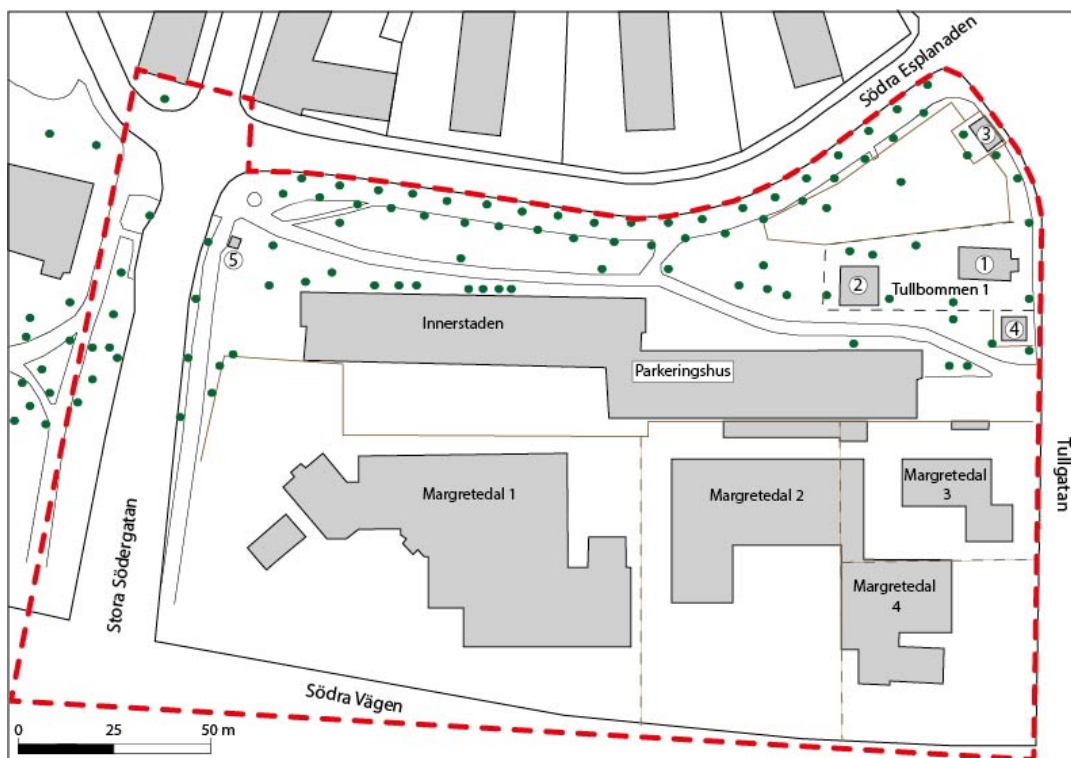

Figur 3. Utredningsområdet med läget för den tidigare gården Margretdal (ljusblå med röd kant), gränslinjen för stadens jordar (grön linje), en riven bensinmack (mörkt grå med röd kant) samt det tidigare järnvägsspårets sträckning (svart-vit streckad linje).

Efter att landtullen avskaffats 1811 förlorade stadens vall sin funktion som juridisk gränsmarkering. Det som fanns kvar av den äldre vallgraven lades igen. Tomtmark ersatte stora delar av vallområdet runt staden, men i de södra delarna anlades 1891 en boulevard som fick namnet Södra Esplanaden (Blomqvist 1985 s 32). Förslaget att anlägga ett promenadstråk, något som blev modernt i det sena 1800-talets stadsplanering, hade framlagts redan 1873, men planerna förverkligades först 1887 (www.kulturportallund.se).

Gården Margretdal revs i början av 1950-talet varvid två kakelugnar demonterades och fördes till Kulturens samlingar (KM 48528; KM 48529). På gårdens tomt uppfördes bland annat verkstäder och småindustrier. Sedan 1959 huserar Hedbergs bil AB i den västra delen, Margretdal 1. Området detaljplaneändrades 1961, bland annat för att kunna anlägga "en mera permanent bensinstation" (Kulturen LB arkiv, "stadsäga 3, 470, 2114"). Denna ersatte en äldre bensinstation, uppförd 1920 och nedlagd 1975 (SWECO 2013). Det tidigare spårområdet gjordes om till parkeringsplatser och en mindre gatusträckning, Margretdalsgatan. I skiftet mellan 1970- och 1980-talet uppfördes ett större parkeringshus på platsen, Innerstaden 5:18 och 5:5 (tidigare kv. Harlösabanan). P-husets södra fasadlinje utgör gräns mellan fastigheterna Innerstaden respektive Margretdal 1–3. Delar av det tidigare spårområdet och de tidigare parkeringsplatserna

har idag en gång-/cykelväg som i väster korsar Stora Södergatan och fortsätter in i stadsparken (fig. 4).

Figur 4. Det aktuella utredningsområdet med fastighetsbeteckningar och läget för de byggnader som nämns i det följande.

Dagsläget

Fastigheten Tullbommen 1 ligger som en enklav inom Innerstaden 2:1 och utgörs av två byggnader. Det ena, "Banbyrån", nr 1 på fig. 4 antas vara uppfört under första halvan av 1800-talet medan den andra utgör den före detta stationsbyggnaden Lunds Södra, byggd 1905, nr 2 på fig. 4 (Bevaringskommittén 1996 s 99f). Byggnaderna disponeras idag som möteslokaler för Röda korset respektive LO/Kommunal.

I korsningen Södra Esplanaden/Tullgatan finns en större tegelbyggd transformatorstation, Innerstaden 5:7, nr 3 på fig. 4. Väster om denna och mellan allén längs Södra Esplanaden och Tullbommen 1 finns en inhägnad hundrastgård.

Innerstaden 5:6, omedelbart söder om Tullbommen 1, är ett gatukök, nr 4 på fig. 4. Rester av den tidigare Margreterdalsgatan finns kvar som infart till de ovan refererade parkeringshusen.

Fastigheterna inom Margreterdal 3 och 4 utgör blandad verksamhet i form av kontor och lagerbyggnader, med asfalterade gårdsytor. En smalare gräsyta finns dock utmed Södra vägen.

Margreterdal 2 hyser lokaler, uppförda i tegel, för bilverkstäder och utställningshallar. Gårdsplanen används för fordonsuppställning. Tidigare bedrevs vitvaruproduktion i lokalerna. Även Margreterdal 1 används, som nämndes ovan, för service och försäljning av bilar. Den norra delen av tomten utgör en inhägnad uppställningsplats för bilar. Det finns en bensinmack i sydväst. Flera rör för påfyllning finns i den sydvästra tomtgränsen, mot korsningen Stora Södergatan/Södra vägen, vilket tyder på att de underjordiska cisternerna ligger i denna del.

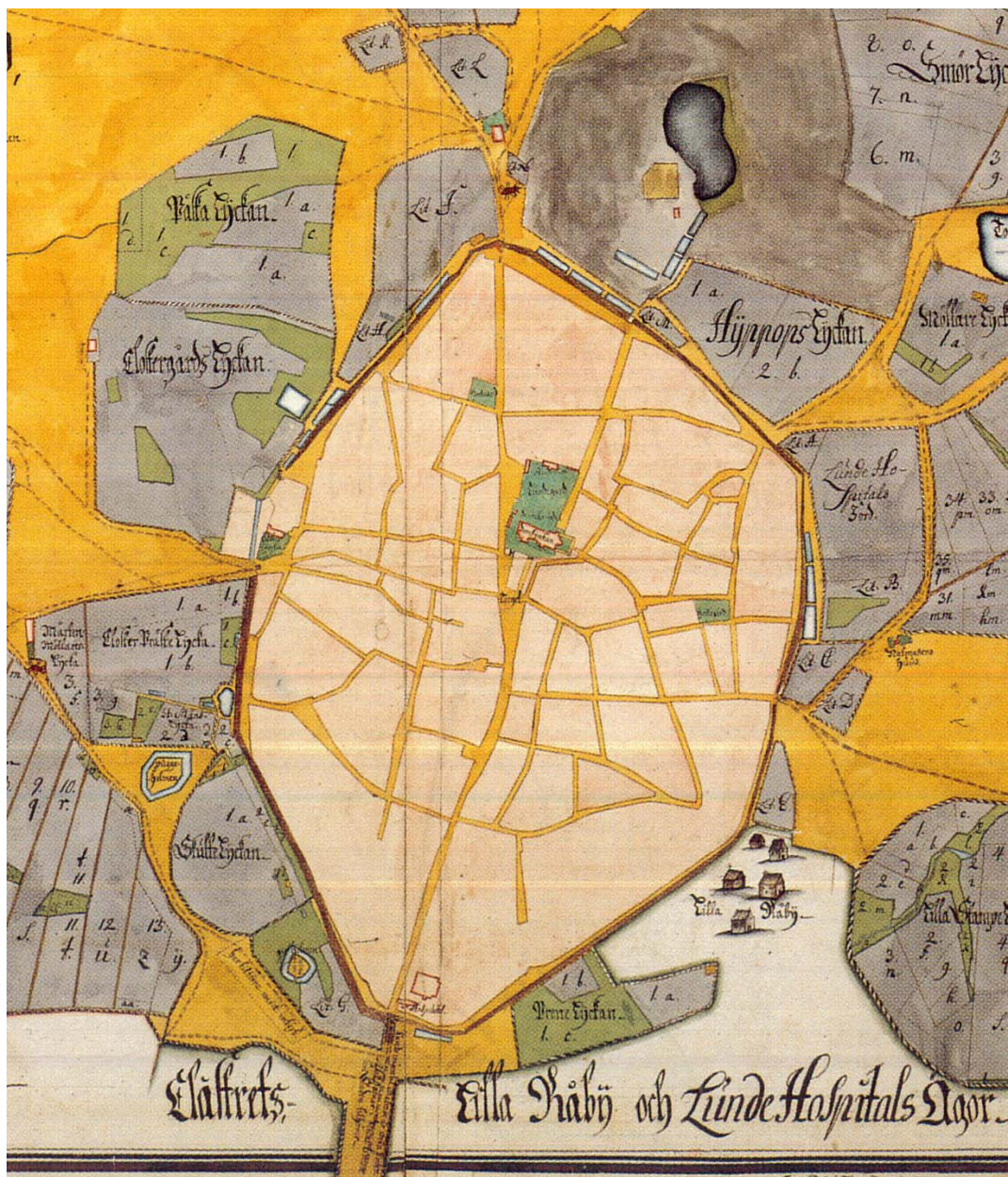
I den gång-/cykelbana som löper längs Stora Södergatans östra sida förekommer rikligt med manluckor till VA och fjärrvärme, vilket ger en fingervisning om omfattande markingrepp (jfr fig. 23). I den norra delen, i anslutning till korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden, finns en transformatorstation, nr 5 på fig. 4.

På den västra sidan om Stora Södergatan, inom det aktuella utredningsområdet i kvarteret Mejeriet, finns gång-/cykelbana och en mindre grönyta med uppväxta träd.

Innerstaden 2:1, det vill säga den södra sidan av Södra Esplanaden, utgörs av grönytor, gång-/cykelbanor och en uppväxt allé. Det finns nivåskillnader upp emot parkeringshuset i söder, Innerstaden 5:18. En stor del av el- och fiberkablar ligger i anslutning till gång-/cykelbanan.

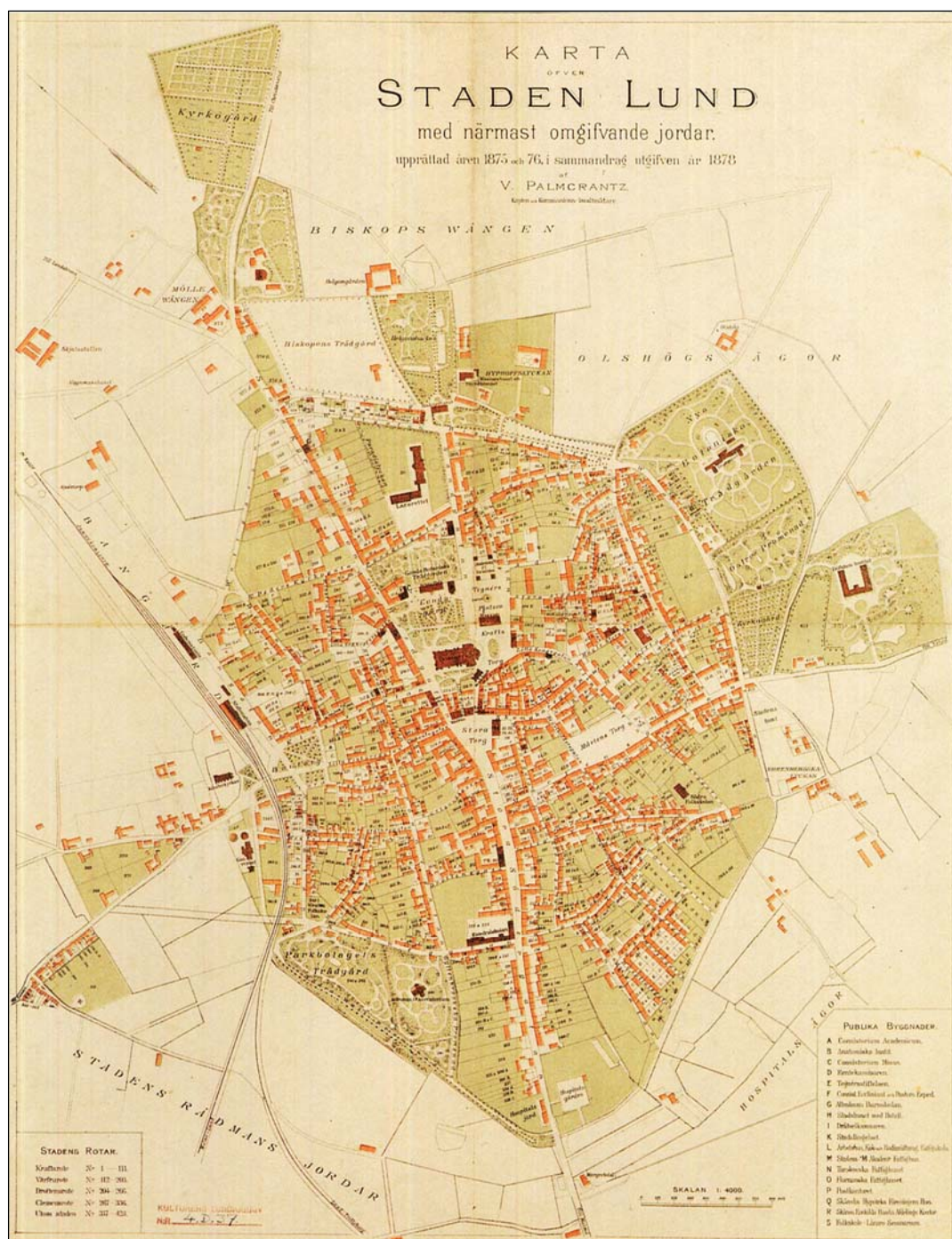
Äldre kartmaterial

Det finns ett förhållandevis rikhaltigt äldre kartmaterial för Lund. En stor del av dem är publicerade (André & Högstedt 1990). I huvudsak rör det sig om fastighetskartor över tomter och bebyggelse inom det äldre stadsområdet. Några av dem är emellertid av intresse i detta sammanhang. Jean Bergmans karta från 1704 (fig. 5) har en "*Relation och beskrifning öfwer Lunde stadz jordägendom*". Stadens jordar låg i huvudsak i väster, norr och öster, medan ägorna i söder var begränsade.

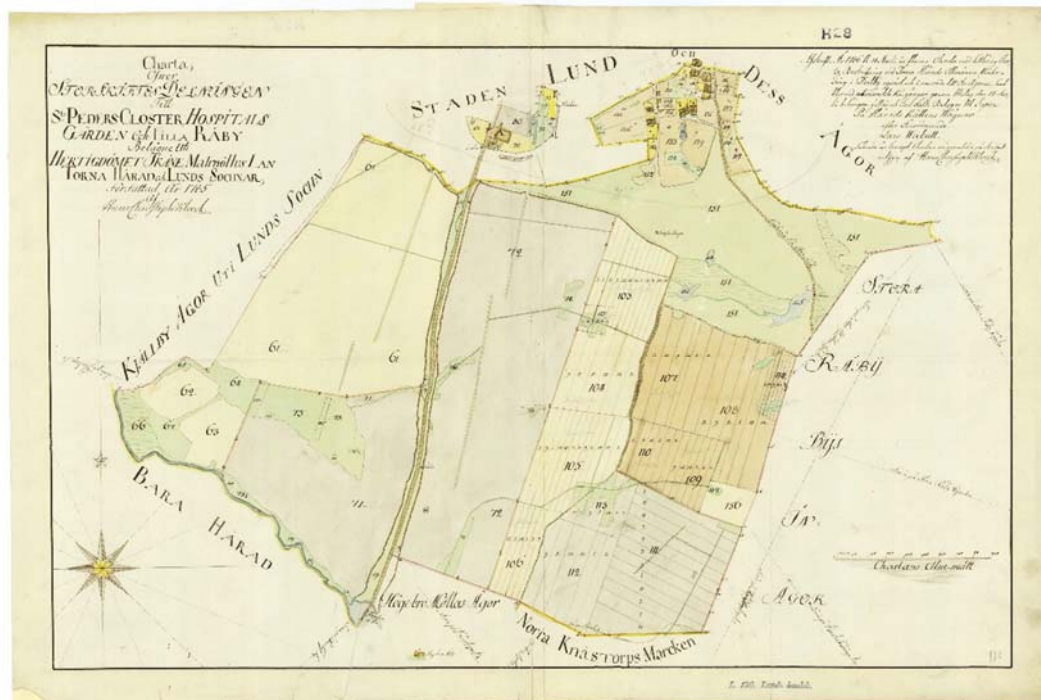
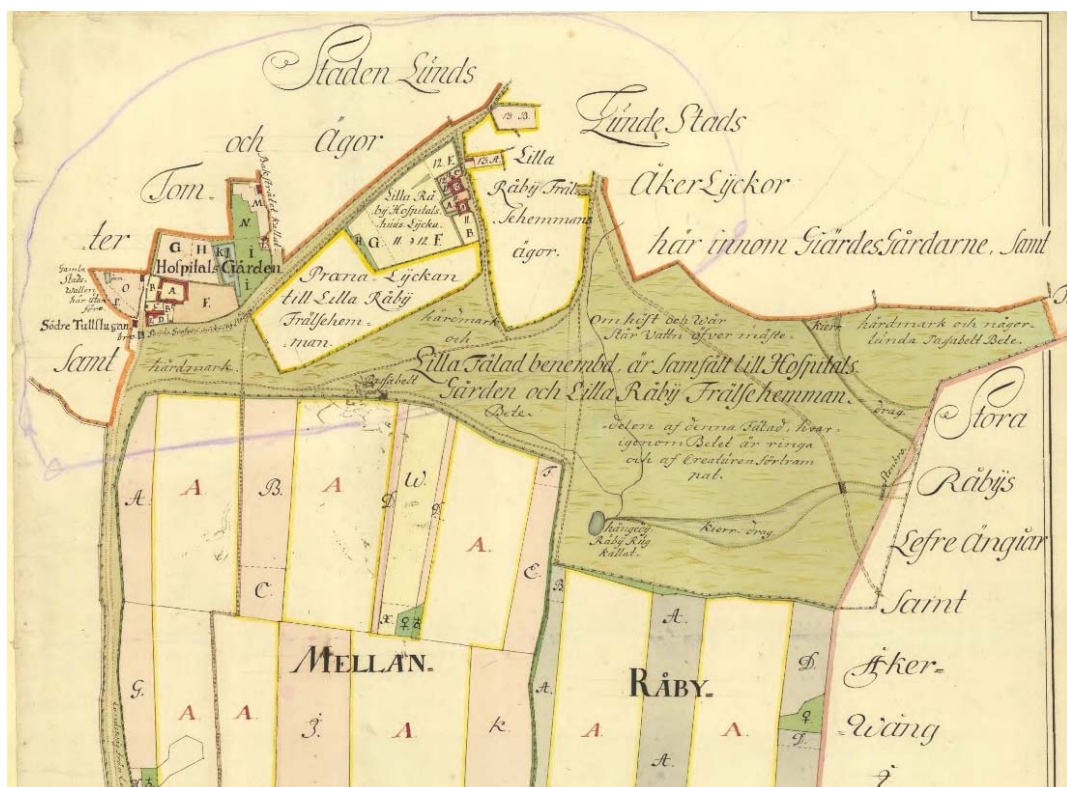
Figur 5. Ett utsnitt ur Jean Bergmans karta över Lund och dess jordar från 1704. Efter André & Högstedt 1990.

Gården Margretedal finns med på Palmcrantz karta från 1875–1876 över Lund med närmast omgivande jordar. Av kartan framgår att den tidigare stadsjorden söder om Södertull nu delats upp i tomter (fig. 6). Det är den nordligaste av dem som lades ut som grönområde 1887.

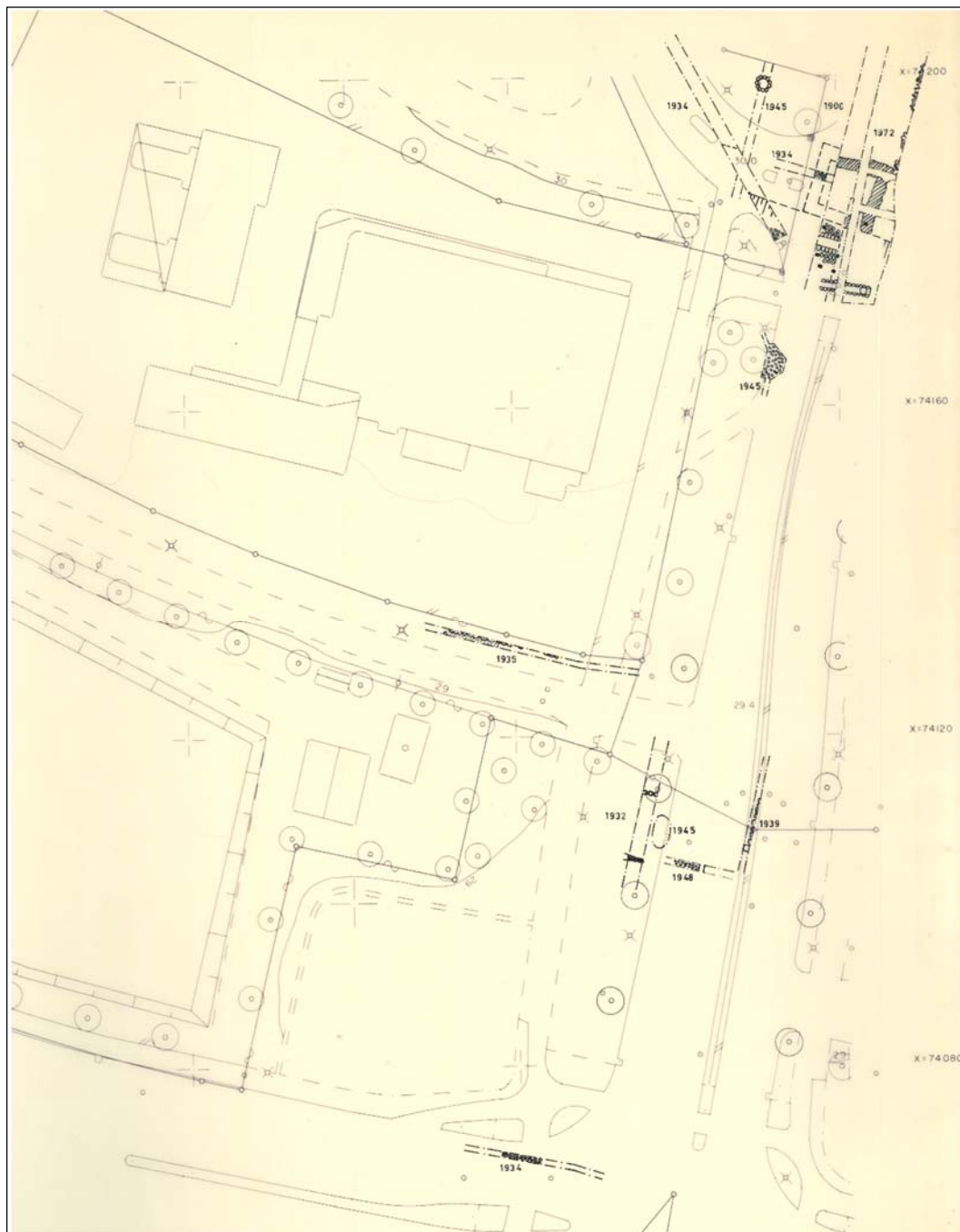
Figur 6. F. E. V. Palmcrantz karta över Staden Lund och dess närmast omgifvande jordar Lund och dess jordar från 1875–1876. Efter André & Högstedt 1990.

Av A. B. Jakobssons karta från 1907 framgår situationen efter det att järnvägen och Lunds södra station och mejeriet tillkommit (fig. 7).

Arkeologiska observationer i utrednings- och närområdet

Det finns i Kulturens arkiv sju arkeologiska observationer som härrör från det aktuella utredningsområdet, själva korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden oräknat (tab. 1, fig. 10). Mängden arkeologiska observationer och dokumentationer är begränsad och hänför sig i huvudsak till 1900-talet förra halva.

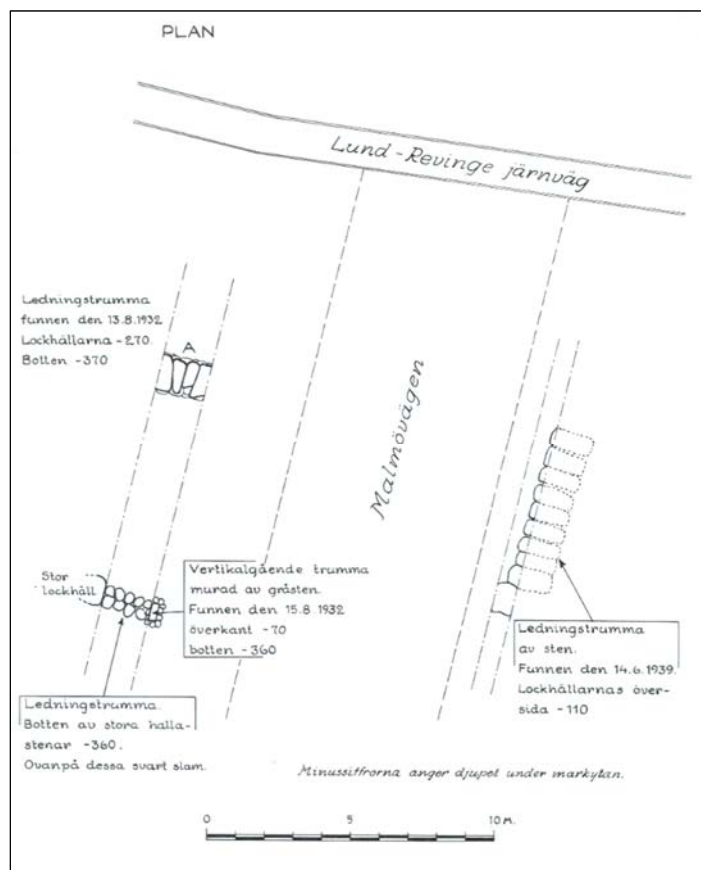
Figur 10. Utsnitt ur Kulturens s k arkeologiska generalkarta, blad 65:23, som visar läget för de här refererade arkeologiska observationerna invid Mejeriet och Malmövägen.

Mejeriet och Malmövägen

Tabell 1. Översikt av gjorda arkeologiska observationer inom kv. Mejeriet och Malmövägen.

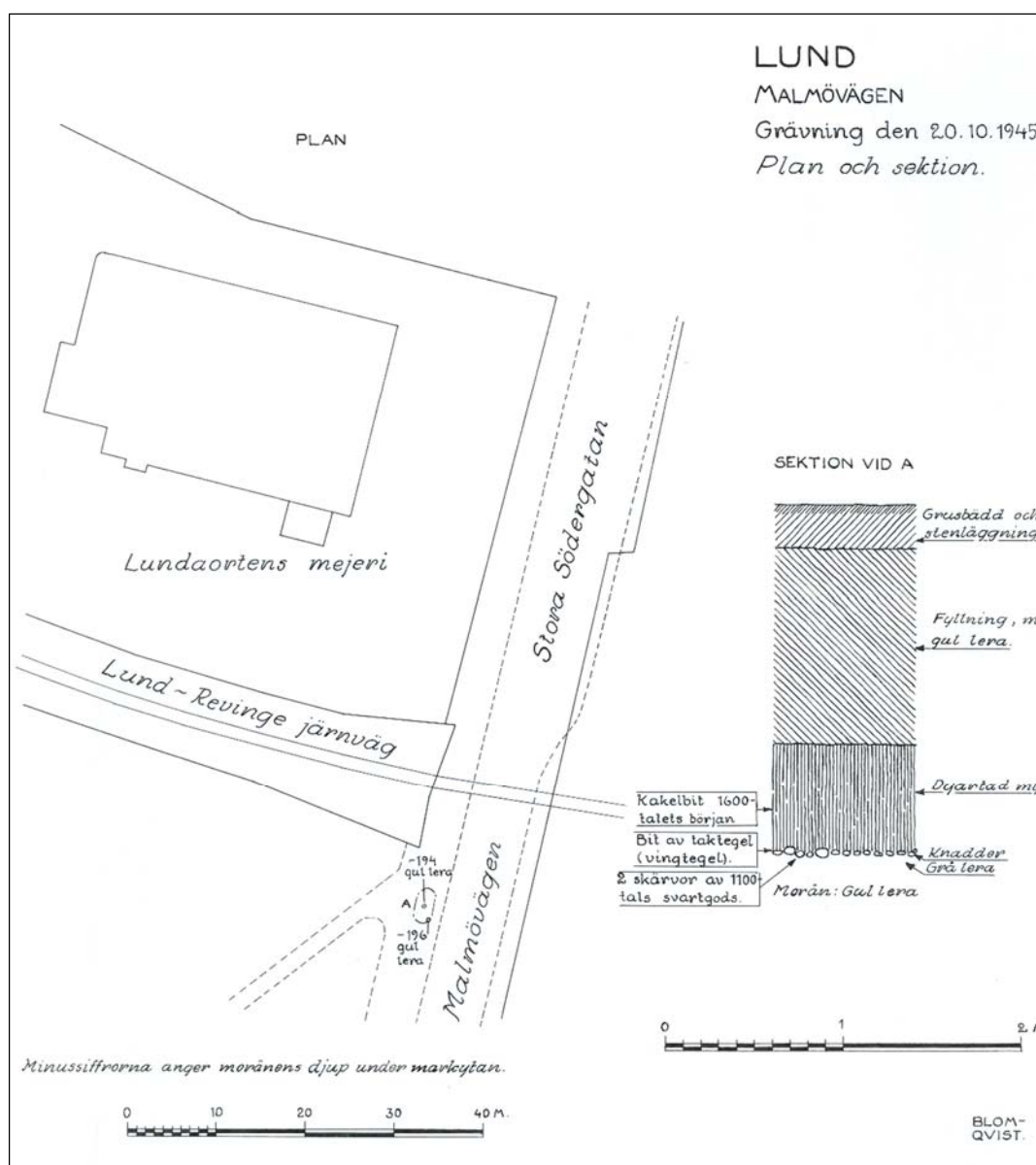
År	Exploatering	Acc.nr./Arkivnr
1932	Ledningsdragning	KM 50722; Kulturens A-arkiv 4.A.481
1935	Ledningsdragning	Kulturens A-arkiv 4.A. 579. Stg 3
1939	Ledningsdragning	Kulturens A-arkiv 4.A. 581
1945	Kabeltrumma	
1945	Kabelbrunn	Kulturens A-arkiv 4.A. 578. Stg 3
1948	Telekabel	Kulturens A-arkiv 4.A. 583
1968	Ledningsdragning	Innerstaden 2:1

Vid undersökningen 1932 påträffades lämningarna efter två, parallella, ledningstrummor, uppförda i sten. De låg vinkelrätt i förhållande till gatusträckningen. Det rörde sig om kraftiga konstruktioner. Vid en ledningsgrävning 1939 påträffades ytterligare en ledningstrumma av sten. Denna löpte i vägens längdriktning. Båda konstruktionerna finns på samma renritning (fig. 11).

Figur 11. Renritning av de ledningstrummor av sten som påträffades i samband med markarbeten 1932 och 1939. Kulturens A-arkiv 4.A. 481.

I samma område som de olika ledningstrummorna hade påträffats grävdes för en kabeltrumma 1945, varvid det upprättades en sektionsritning (fig. 12). Av intresse i sammanhanget är en markbeläggningsnivå i form av "knadder" omedelbart över moränleran, samt fynden av svartgods i anslutning till densamma. Det påträffades dock även yngre material i lagret närmast över knadderytan, vilket skulle kunna tolkas som att området blivit omgrävt i samband med att de ovan refererade stentrummorna anlagts.

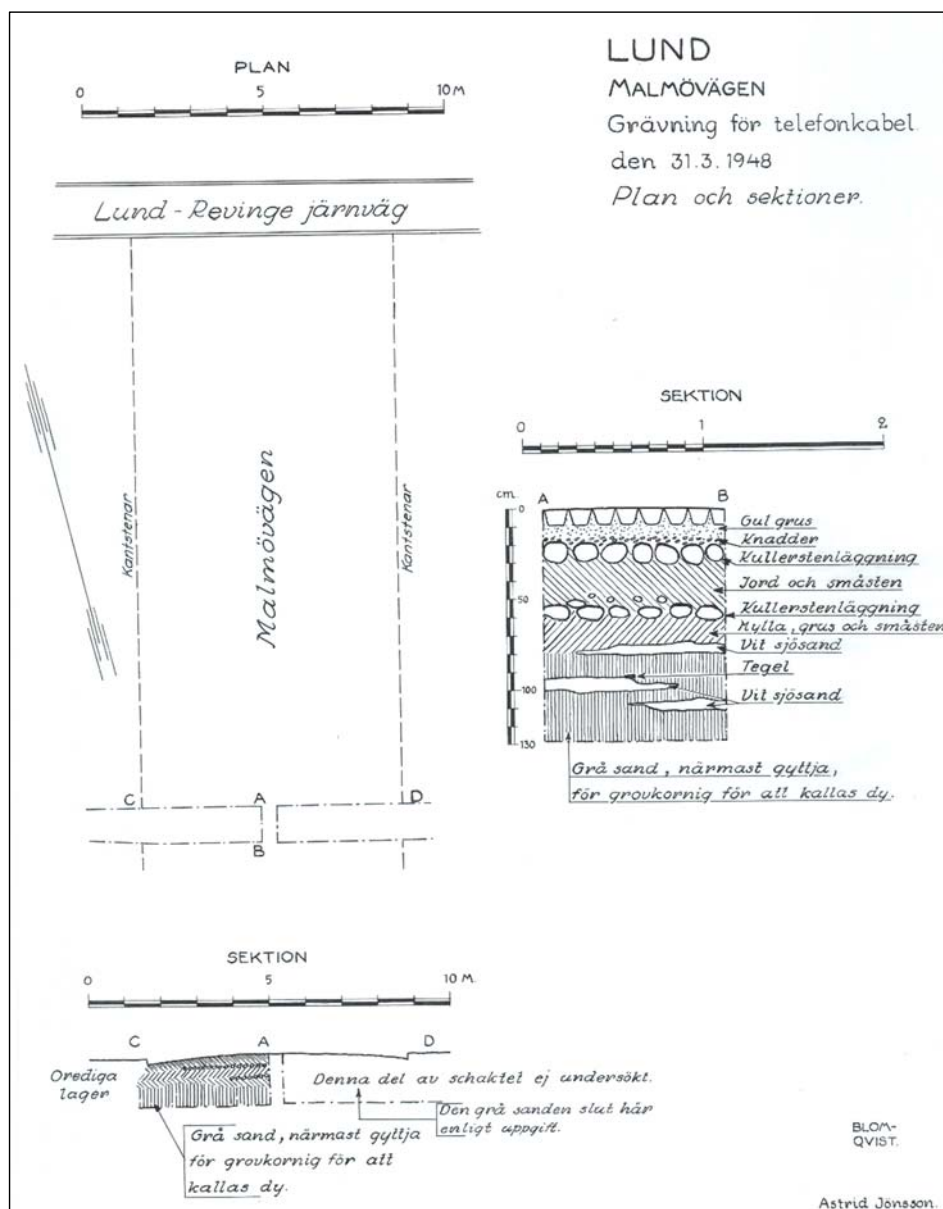

Figur 12. Renritad uppmätning från en grävning 1945. Kulturens A-arkiv 4.A. 582

Vid grävning för en kabelbrunn 1945, strax öster om Mejeriet och i kanten av Stora Södergatan/Malmövägen påträffades på ca två meters djup vad som tolkades vara en markbeläggning beskriven som "makadam av flinta jämte en och annan tegelflis" som överlagrades av "gul grus" och "mylla" (jfr fig. 10).

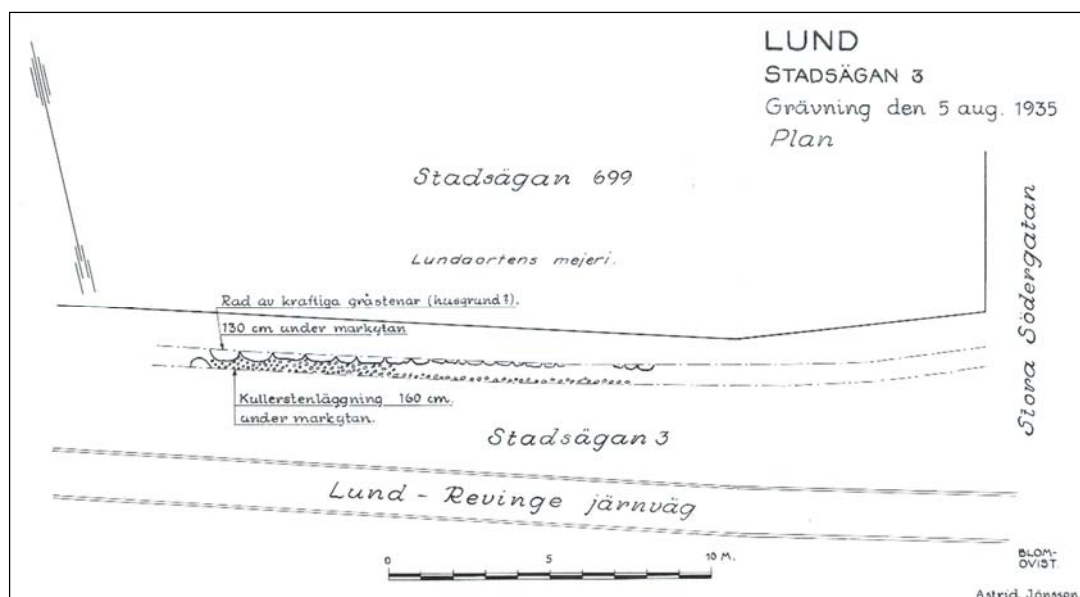
Längre söderut, i korsningen Södra vägen/Malmövägen har det, i samband med ledningsdragning 1934, också påträffats markbeläggning i form av "knadder" vilken låg direkt på moränleran (jfr fig. 10).

Vid grävning för telefonkabel, tvärs över Stora Södergatan 1948 kunde flera nivåer av äldre väg-/gatubeläggningar konstateras (fig. 13).

Figur 13. Renritning i plan och sektion över de lämningar som påträffades i Stora Södergatan-Malmövägen 1948. Kulturens A-arkiv 4.A. 583.

Vidare finns en intressant uppgift från Stadsägan 3, mellan Mejeriet och det tidigare järnvägsspåret, strax väster om utredningsområdet. Vid, vad som förefaller att ha varit en ledningsgrävning i augusti 1935, påträffades dels en rad av kraftig gråsten på 1,30 meters djup, dels en kullerstenläggning på ett djup av 1,60 m (fig. 14).

Figur 14. Renritning över lämningar påträffade omedelbart söder om Mejeriet 1935. Kulturens Arkiv 4.A. 579. Orsaken till schaktarbetet framgår inte av fältdokumentationen.

Stora Södergatan/Söderport och Södra Esplanaden

Det finns också ett flertal dokumentationsuppgifter från korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden. De är av skiftande omfång och är upprättade mellan 1906 och 2013 (tab. 2, jfr fig. 10). Av dem är fem av relevans i detta sammanhang.

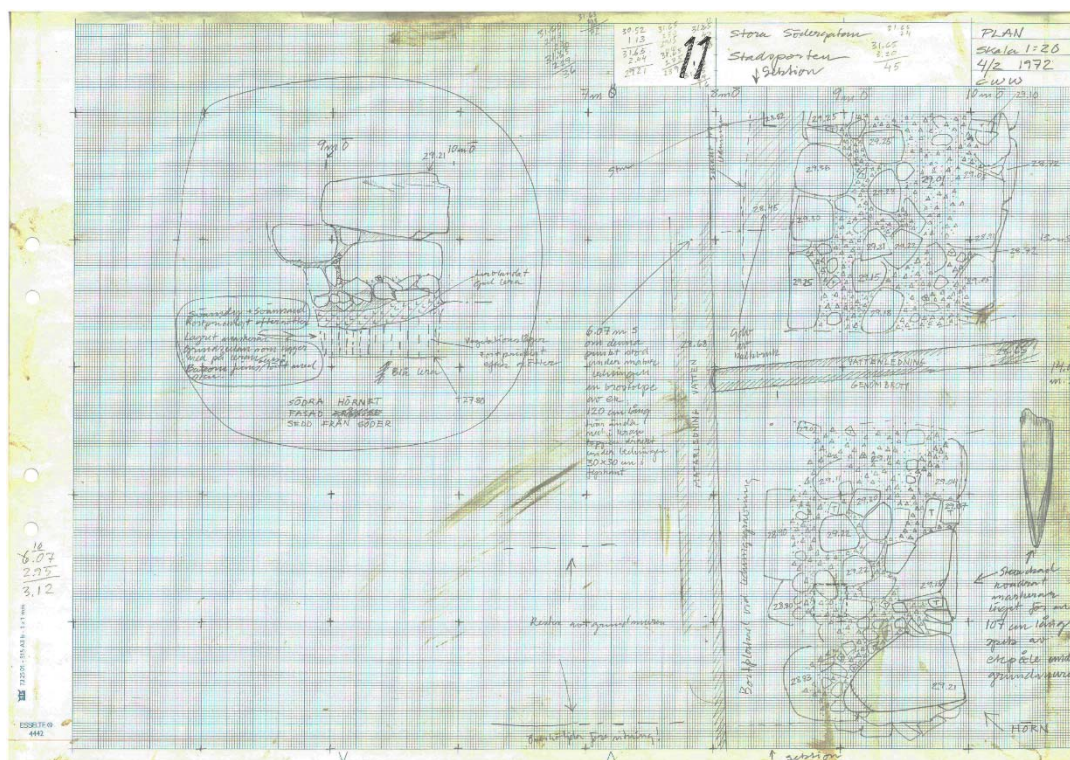
Tabell 2. De fem arkeologiska dokumentationer från korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden som är av relevans för utredningen.

År	Exploatering	Acc.nr/arkivnr.	Fynd
1906	"Kloakgrävning"	KM 16 431	Stadsport
1909	"Kabelgrävning"		Stadsport
1934	Ledningsgrävning		Vallgrav
1972	Avlopp		Stadsport
2013	Fjärrvärme		Vallgrav

Lämningar efter den södra stadsporten, på Anders Vedels kartsnitt från 1580-talet omnämnd som "*Porta rubra*", röde port, har delvis dokumenterats arkeologiskt 1906, 1909 och framför allt 1972 (fig. 15 och 16). Lämningarna har utgjorts av kraftiga gråstensgrunder till en kvadratisk tegelbyggnad. Denna är sekundär i stadsvallen och har föregåtts av en vindbrygga (Andrén 1980 s 75). Lämningarna efter den äldre, kraftiga träkonstruktionen påträffades 1906. Vidare har det framkommit ledningstrummor av sten liknande dem som redovisades ovan vilka tolkats som senare

[illegible]

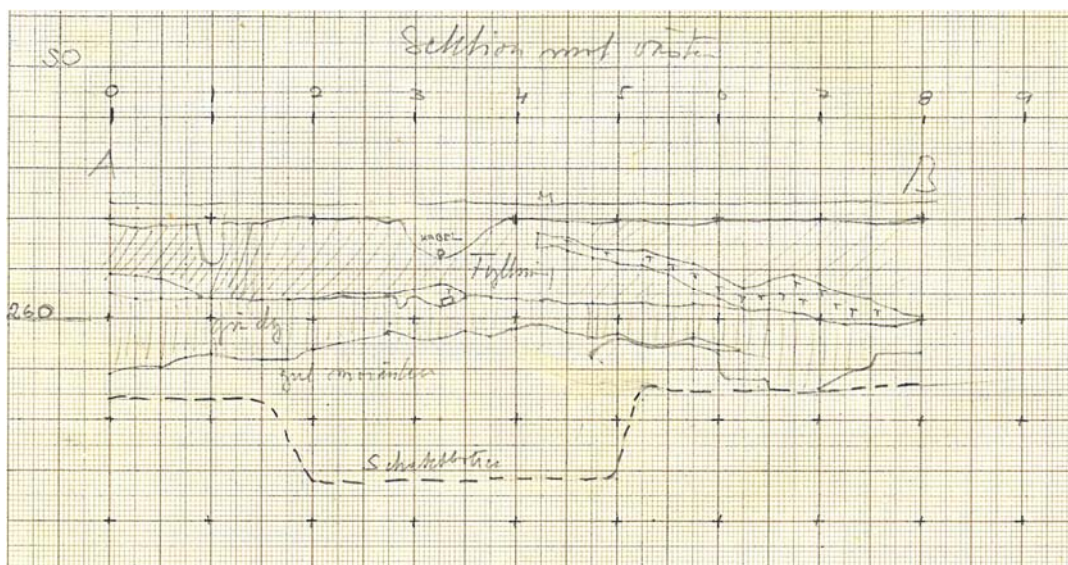
19

Vallgravens norra kant har, i anslutning till utredningsområdet, dokumenterats vid ledningsdragningar 1934 och 1972 (se fig. 10, ovan). Vid det senaste dokumentationstillfället i samband med arbeten för fjärrvärme 2013 (Guldåker 2018) påträffades både vallgravens norra och södra nedgrävning (fig. 17). Vallgravens bredd kan här uppskattas till ca 5 m i sin överkant. Den södra begränsningen ligger här i linje med trottoarkanten mot Innerstaden 2:1.

Vid en undersökning längre österut i Innerstaden 2:1 år 2013 framkom vallgravens båda nedgrävningskanter, vilken visade att den här varit ca 10,00 m bred. Vid tidigare undersökningar har konstaterats att bredden varierat mellan 7–8 och ca 10–15 m (Kronroth 2017 s 21).

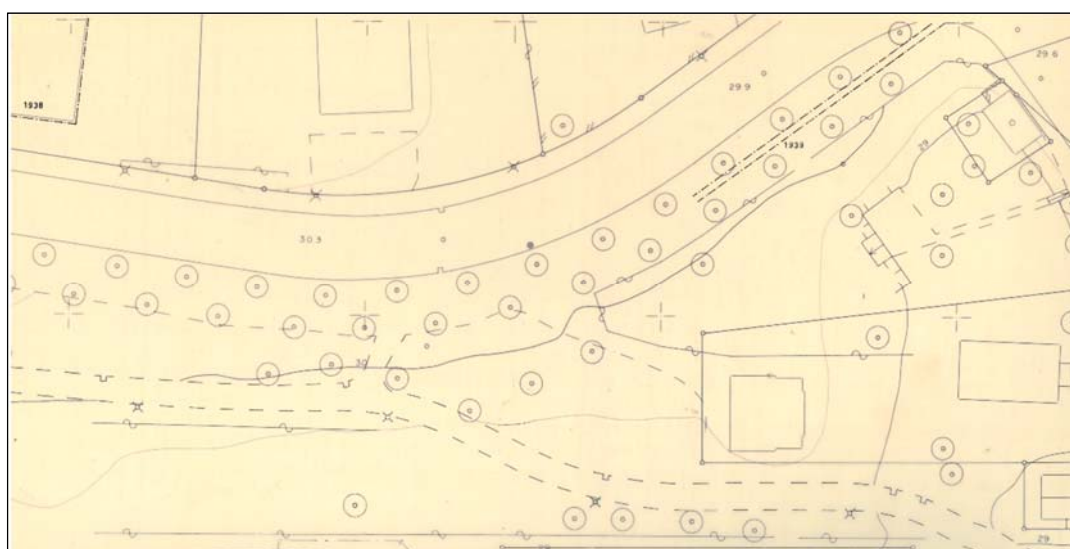
Vid grävning för fjärrvärmekulvert 1968, diagonalt från Stora Södergatan och in i Innerstaden 2:1 upprättades en sektionsritning. Det kan konstateras att vallgravens södra kant legat norr om den sträcka som dokumenterades (fig. 18). Däremot finns en annan, relativt stor nedgrävning, som möjligen skulle kunna vara en äldre avgränsning eller dike.

Figur 18. Fältritning upprättad i samband med fjärrvärmearbeten 1968 inom Innerstaden 2:1 (Kulturens A-arkiv). Beskuren

Innerstaden 2:1

Under 1939 gjordes en omfattande ledningsgrävning, som gick längs med allén i Södra Esplanaden sydsida. En etapp av denna finns registrerad i den nordöstligaste delen av det aktuella utredningsområdet. Det påträffades dock inga spår efter vallgraven, fig. 19.

Figur 19. Utsnitt ur Kulturens s k arkeologiska generalkarta, blad 65:24, som visar läget för 1939-års ledningsdragnings sträckning i Innerstaden 2:1. Inga lämningar efter vallgraven påträffades.

Uppgifter från mark- och miljöundersökningarna

Som en del av de planerade förändringarna har det gjorts flera mark- och miljöundersökningar inom det aktuella området (PQ Geoteknik & miljö 2014; Sweco 2013, 2015). Föreeringsgraden varierar. I detta sammanhang är det uppgifterna i skruvborrsprotokollen om bär- och matjordslagrens tjocklek som varit av huvudsakligt intresse. Sammantaget har de visat att det som benämns "fyllning" och "mulljord" generellt sett inte uppgår till mer än mellan 0,35 m i den nordvästra delen av Margretedal 1 och mellan 0,40 till 1,0 meters tjocklek inom Margretedal 2. Lagerkaraktären gör att de får knytas till den äldre handelsträdgården och områdets tidigare funktion som stadsjord. Inom den sydvästra delen av Margretedal 1 förekommer tegelinblandning i två av proverna ned till mellan 1,40 och 2,00 m djup. Dessa borrhöjningar ligger emellertid i anslutning till läget för den ursprungliga gården Margretedal och får kopplas till dennas uppförande, brukning och rivning. Inom området för den tidigare järnvägssträckningen påträffades enbart sandfyllning mer eller mindre direkt under dagens markyta, vilket tyder på att området röjts eller schaktats i samband med att rälsen togs upp.

Delsummering

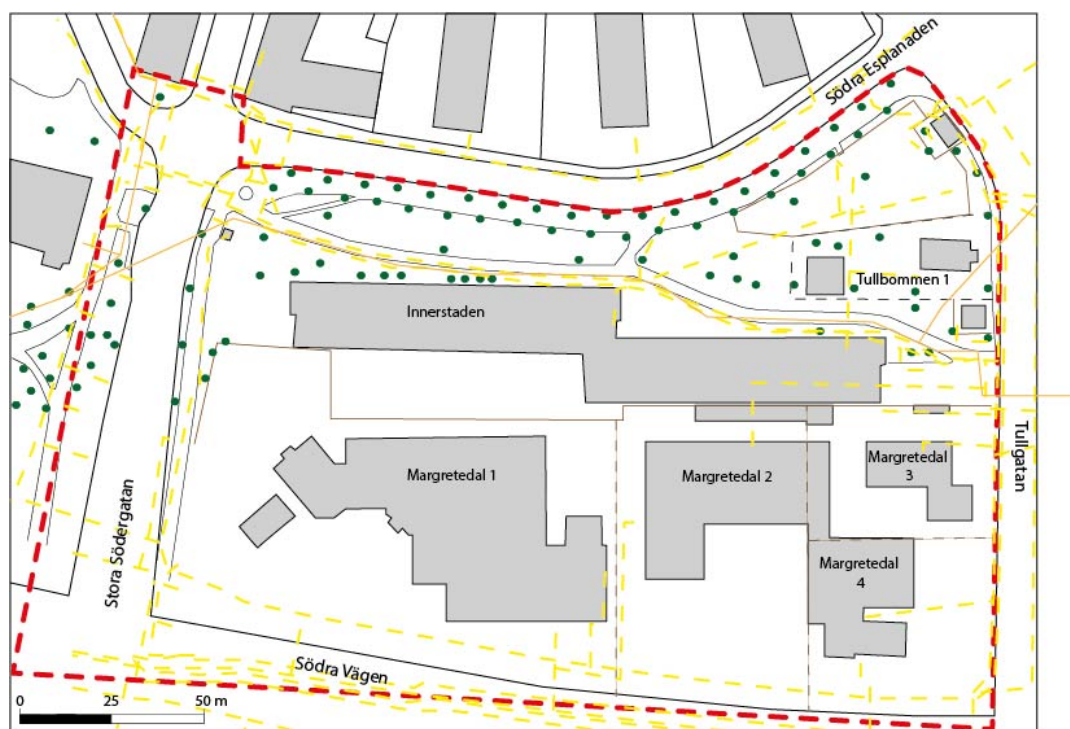
- Byråinventeringen visade att det påträffats konstruktioner i form av väg-/gatubeläggningar väster om Stora Södergatan/Malmövägen. De har påträffats på olika djup, vilket visar att vägen underhållits och förbättrats vid ett flertal tillfällen. De äldsta nivåerna har utgjorts av knadder, som i några fall lagts direkt på den underliggande leran, något som skulle kunna tyda på att området röjts av innan ytorna hårdgjorts.
- Christian Molbech nämner i sin reseskildring från början av 1800-talet att man funnit spår av stenläggningar längs hela sträckan från Söderport till Höjebro (Molbech 1815).
- Vidare har det påträffats kulverterade vattenledningar i sten i såväl öst-västlig som nord-sydlig riktning.
- Att landsvägen haft en relativt ansenlig bredd närmast Söderport framgår också av ägokartan från 1745 (fig. 8, ovan). Det är dock oklart om hela bredden varit brolagd.
- Lämningar efter den södra stadsporten och dess föregångare har dokumenterats vid flera tillfällen i samband med ledningsgrävningar i Stora Södergatan. Porten, med näst intill kvadratisk planform, har haft en kraftig stengrund och en överbyggnad i tegel. Grundernas dimensioner tyder på att det rört sig om en byggnad i mer än en våning.
- Uppgifterna om vallgravens sträckningar är osäkra och något motstridiga.

- Mark- och miljöundersökningarna har visat att delar av området är kontaminerat i varierande grad. De har också visat att områdets centrala och östra delar i huvudsak utgörs av matjord och att det tidigare spårområdet helt eller delvis schaktats ut.

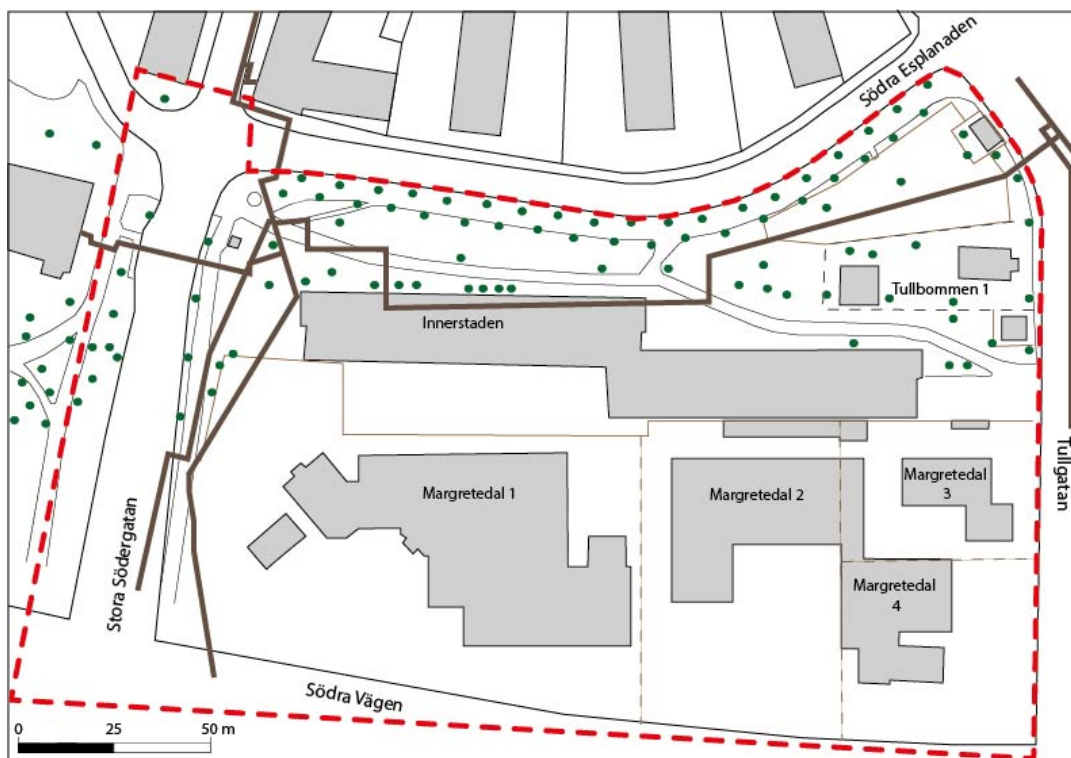
Bevarande- och skadestatus

Mängden, och omfattningen av ingrepp i modern tid är, inom delar av utredningsområdet påtagligt stor. Detta gäller framför allt gatumarken och i synnerhet korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden. Här korsar och kopplas en stor mängd ledningar av olika slag. Några av de moderna ingreppen har varit omfattande, exempelvis lades kulverteringen 1972 på ett djup om 4 m.

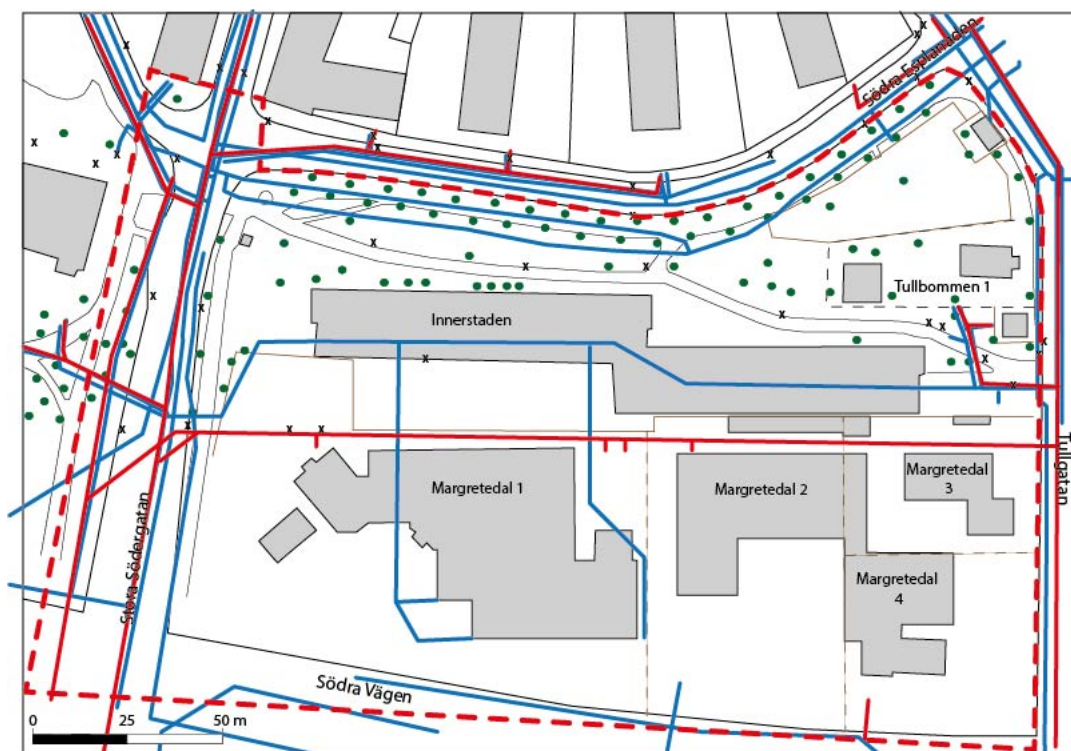
Uppgifter om ledningssträckningar har inhämtats via Ledningskollen och har kompletterats med hjälp av Kommunens ledningskartor samt uppgifter i Kulturens A-arkiv, fig. 20–23. Även befintliga träd har medtagits eftersom rotsystemen torkar ut eventuella kulturlager på plats. Det ska understrykas att detta inte är den totala bilden, då det finns flera, äldre, ledningar inom respektive fastighet.

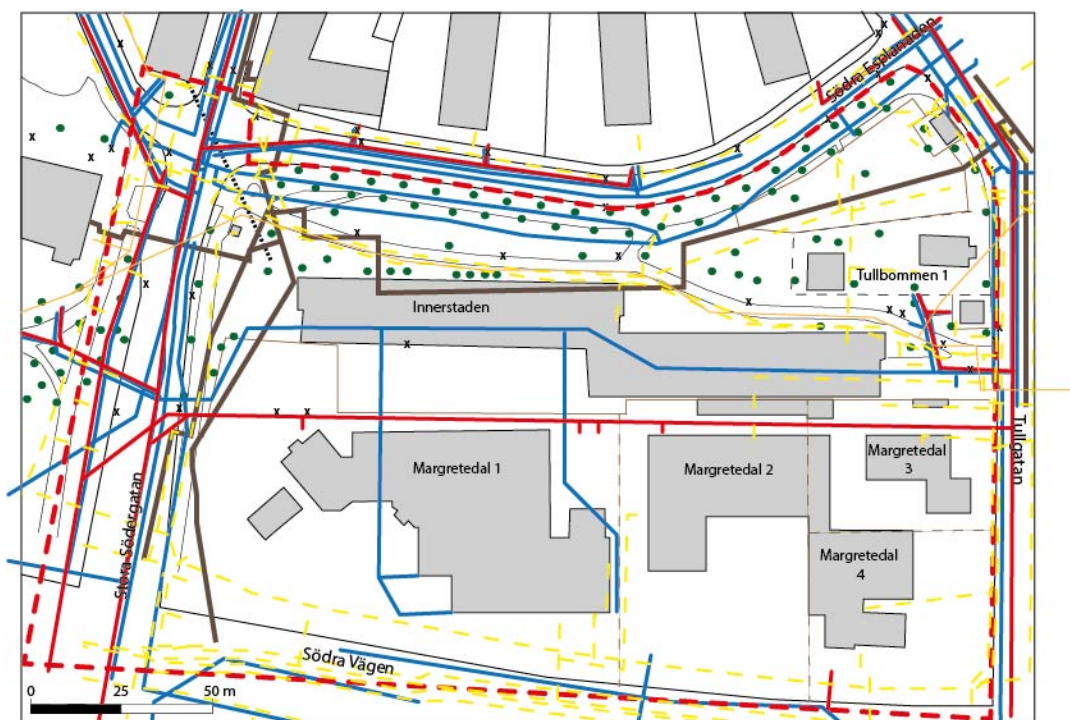
Figur 20. Utredningsområdet Margretdal med identifierade sträckningar för el och fiber samt markering av befintliga träd i grönytor.

Figur 21. Utredningsområdet Margretedal med identifierade sträckningar för fjärrvärme.

Figur 22. Utredningsområdet Margretedal med identifierade sträckningar för VA-ledningar.

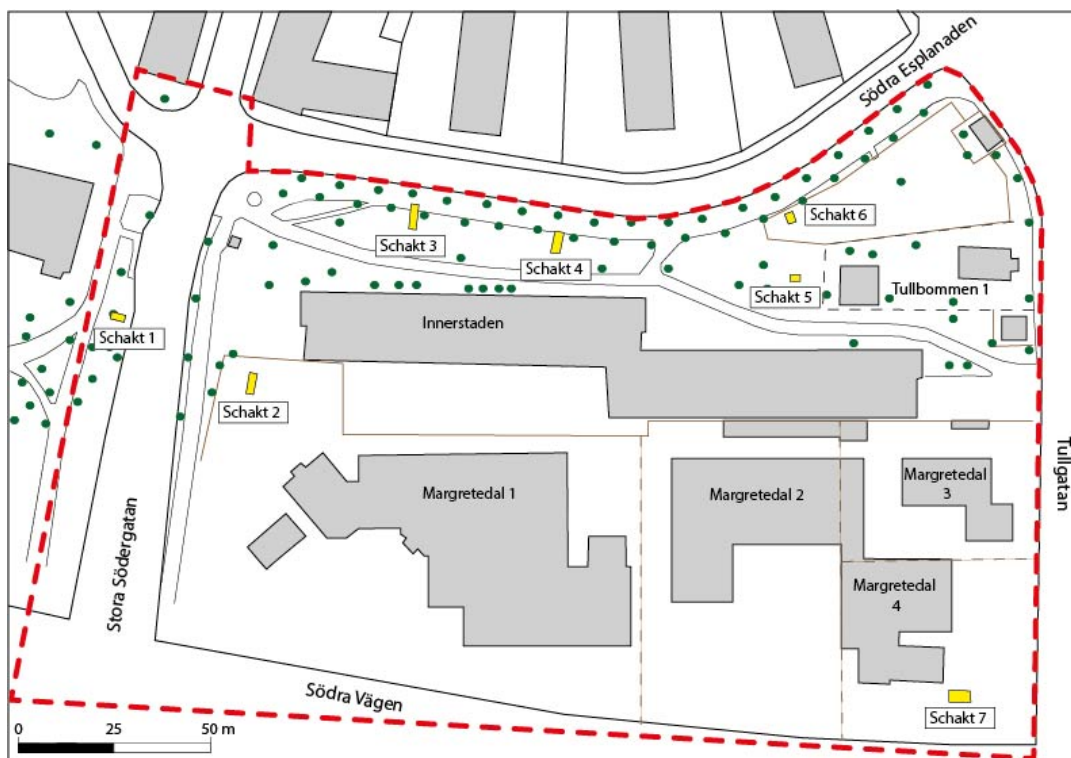

Figur 23. Samlad bild över identifierade ledningar och schakt inom utredningsområdet Margretdal.

Sökschaktsgrävningen

Sökschaktens lokalisering fick revideras i högre eller lägre grad i förhållande till de förslag som lämnades i undersökningsplanen. Skälen till detta var problem med tillgänglighet och/eller befintliga ledningsdragningar. I ett fall, schakt 4, ändrades orienteringen i syfte att skapa bättre förutsättningar för att eventuellt kunna fånga upp vallgravens södra kant.

Sammanlagt togs sju sökschakt upp (fig. 24). Längderna varierade mellan drygt 2 m och strax under 7 m och bredderna mellan 1,70 och 5 m. En sammanlagd yta om 66,50 m² har dokumenterats. Schakten mättes in med RTK och fotograferades. I schakt 3, 4, 5 och 6 gjordes sektionsritningar.

Figur 24. Läget för de sökschakt som tagits upp inom ramen för den arkeologiska utredningen inom Margaredalsområdet, Lund.

Schakt 1

- Dimensioner, m 3,40 × 1,70
- Yta, m² 5,80
- Djup, m 1,10
- Volym, ca, m³ 6,4

Schaktet förlades i ungefärligt öst-västlig riktning, vinkelrätt mot Stora Södergatan/Malmövägen, ca 15 m sydväst om Mejeriets sydvästra hörn. Syftet var att lokalisera eventuella lämningar efter äldre broläggningar.

I schaktet fanns omrört material ned till moränleran samt ett äldre ledningsschakt i östra schaktkanten. Området är uppenbarligen skadat till följd av upprepade markingrepp av olika slag. Möjligen kan det återstå någon isolerad ficka av orörda lämningar i området på den västra sidan om vägen.

Schakt 2

- Dimensioner, m 6,30 (5,30) × 2,0 (1,40)
- Yta, m² 7,5
- Djup, m 1,80
- Volym, ca, m³ 13,5

Schaktet, som var ungefär nord-sydligt orienterat, förlades till fastigheten Margretedal 1:s nordvästra del. Syftet var att lokalisera eventuella lämningar efter äldre broläggningar.

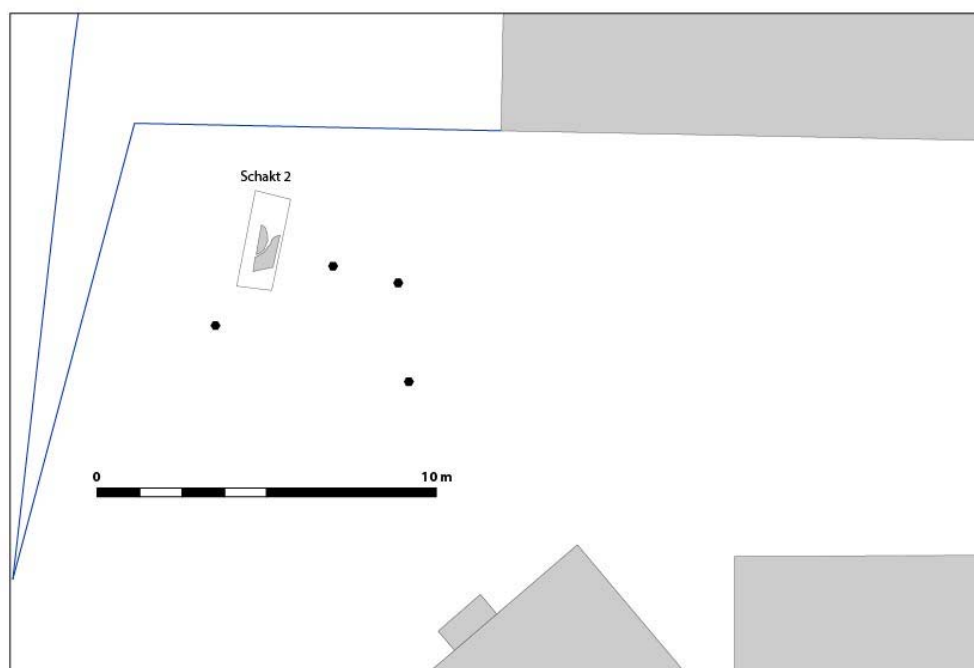
Under moderna bärlager i form av asfalt, makadam och grus, ned till ett djup om 0,55 m, kom en 0,30 m tjock horisont av mörkt brun, finkornig och svagt sotig silt med inblandning av tegelskrot/-kross, enstaka kalkbruksklumpar och något träkol. Denna följdes av 0,40 m tjock mörkt brun, finkornig silt med endast enstaka inblandning av tegelkross, vilket tolkades som en äldre odlingshorisont. Under denna kom ett mycket finkornigt material av sedimenterad karaktär som låg som fyllning i en större nedgrävning, vars dimensioner inte kunde klarläggas då endast den södra nedgrävningskanten var synlig i schaktbotten respektive sektionerna (fig. 25).

Figur 25. Den södra kanten på den större nedgrävning som återfanns i schakt 2. Foto mot väster.

Nedgrävningen var här distinkt, dess nedre del hade raka kanter och övergick i en något ojämn men i huvudsak plan botten. Nedgrävningskantens övre del var släntad. Djupet uppgick till strax över 1,80 m räknat från dagens markyta och nedgrävningen synes vara nordost-sydvästligt orienterad. Avgränsningen i nordlig riktning kunde inte klarläggas. Nedgrävningen har inte haft större utbredning söder- eller österut, då de borrhöjningar som upptogs av Sweco 2013 i detta område visade att moränleran här ligger 0,50–0,55 m under dagens markyta (fig. 26).

Några äldre dammar inom det aktuella området är inte kända i äldre kartmaterial varför nedgrävningens funktion och sammanhang är oklar i nuläget. Det är inte otänkbart att det rör sig om en äldre sträcka av vallgraven.

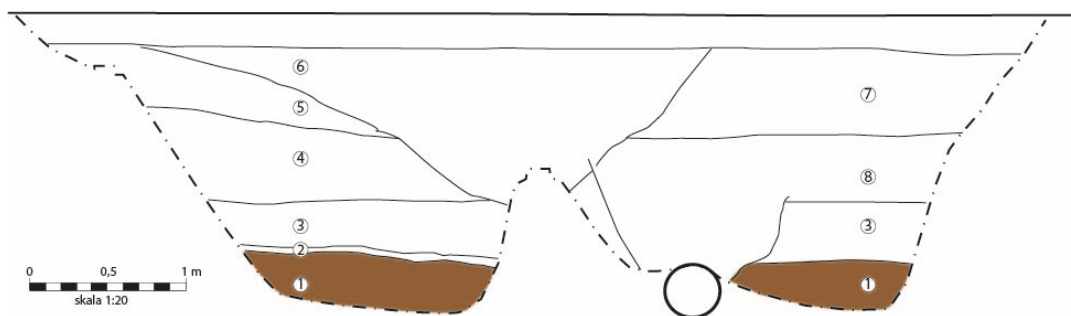
Figur 26. Schakt 2. Grå markering visar den större nedgrävning med ett djup om 1,80 m som påträffades. De svarta punkter visar lägena för de borrhörs som togs av Sweco 2013, varifrån moränleran framkom på mellan 0,50 och 0,55 m djup.

Schakt 3

• Dimensioner, m	6,50 × 1,80
• Yta, m ²	11,70
• Djup, m	1,70
• Volym, ca, m ³	19,90

Schaktet togs upp i den nordvästra delen av Innerstaden 2:1, ca 50 m öster om korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden. Schaktet gjordes nord-sydligt orienterat i syfte att vidimera gjorda rekonstruktioner av vallgravens sträckning

Under matjord och recenta bärlager kom ett tjockt fyllnadslager av raseringsmaterial i form av sten, tegel (även gult), enstaka spik och yngre rödgods och fajanser. Materialet är tolkat som återfyllnad från 1800-talet i samband med Södra Esplanadens anläggande. Det schaktades ned till övre delen av ett mörkt brunt finkornigt siltlager med enstaka inslag av småsten och tegelkross, tolkat som vallgravsfyllning. Inga nedgrävningskanter för vallgrav kunde konstateras i schaktet. Fyllningen grävdes inte i botten, fig. 27.

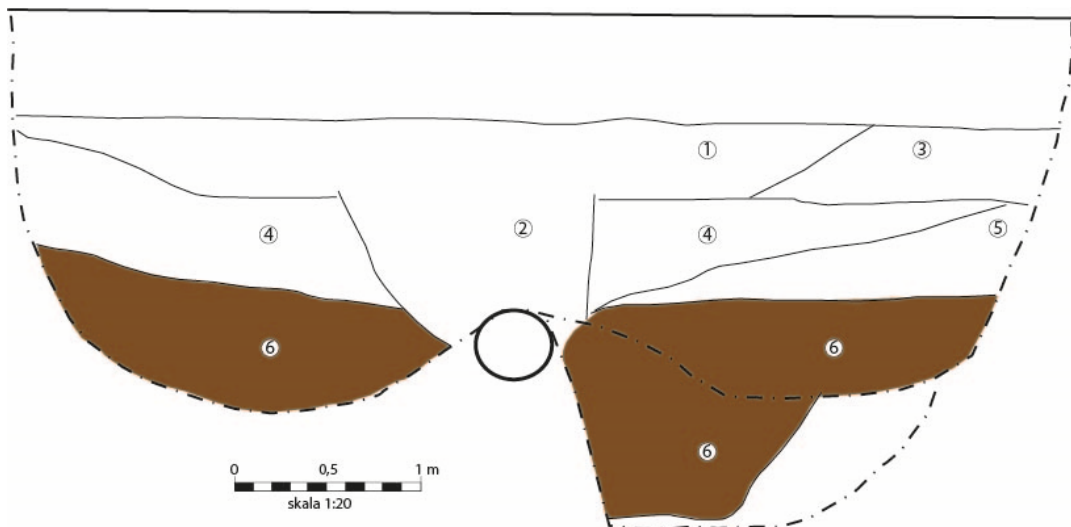
Figur 27. Schakt 3 Sektion mot väster. 1) Brungrå siltig lera med inslag av kol och rött tegel. Luckert men kompakt. Uttorkat. Möjlig fyllning i vallgrav. 2) Gråsvart siltig lera. Inslag av tegel och småsten. Äldre växthorisont. 3) Gråbrunt lager med lös sand, sten och kalkbruk. Äldre växthorisont. 4) Gråbrunt lager med lös sand, sten och kalkbruk. Raseringslager, utjämning. 5) Brungrå siltig sand. Rött och gult tegel, rivningsmassor. Utjämning. 6) Humös sandig lera med stort inslag av sten. Påfört. 7) Gul lera med inslag av gråbrun lera och tegel. 8) Gråbrun kompakt lera med inslag av tegel och sten.

Schakt 4

• Dimensioner, m	5,70 × 1,80
• Yta, m ²	10,30
• Djup, m	2,0
• Volym, ca, m ³	20,50

Även schakt 4 lades i nordsydlig riktning, ca 40 m öster om schakt 3, med syfte att söka fånga vallgravens nedgrävningskant.

Under matjord och recenta bärlager finns ett massivt lager av påfört, lerblandat raseringsmaterial, bestående av rikligt med sten, tegel, både äldre och gult, samt gul sandig lera. Från ca 2 m djup vidtog sediment i form av finkornig silt med sparsam inblandning av lerprickar, något träkol och enstaka pricka bränd lera, ca 0,80 m tjockt. Detta lager blev successivt finkornigare och fritt från inblandning. Schaktbotten låg på 2 m djup, varefter gjordes ett sökschakt med smalskopa varvid vallgravens botten och en del av nedgrävningskanten kunde konstateras på ett djup om 2,70 m, fig. 28.

Figur 28. Schakt 4. Sektion mot väster. 1) Gulbrun lera med grus och tegel. Fyllning/utjämning. 2) Grus och lera. 3) Lera och kalkbruk, inslag av sten. Raseringsmassor. 4) Sten, tegel, utjämnat raseringsmaterial. Fynd av yngre rödgods. 5) Grusig humös lera. 6) Brungrå siltig lera. Inslag av rött tegel. Luckert men kompakterat. Uttorkat. Fyllning i vallgrav.

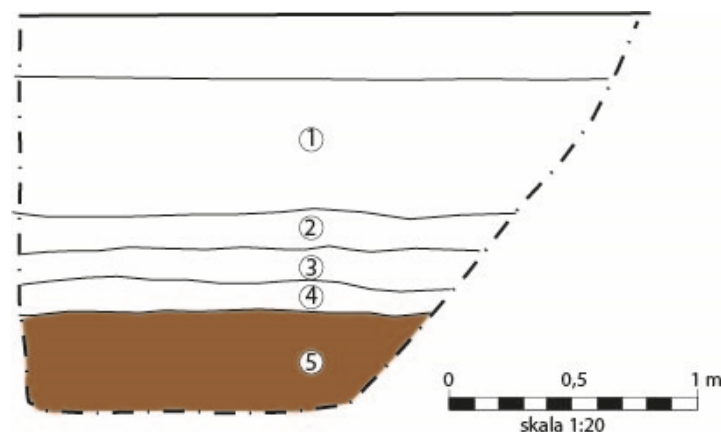
Schakt 5

• Dimensioner, m	2,50 × 2,30
• Yta, m ²	5,75
• Djup, m	1,70
• Volym, ca, m ³	9,80

Schakt 5 togs upp ca 12 m rakt väster om den fd stationsbyggnaden. Enligt de gjorda rekonstruktionerna skulle inte vallgraven ha någon sträckning här. Syftet var alltså att konstatera att vallgraven inte finns här.

Under matjorden fanns påförda massor i form av sten, tegelskrot, bruksklumpar, ben och buteljglas. Sannolikt rör det sig om en avfallsdeponi från uppförandet av stationsbyggnaden 1905. På ett djup av 1,20 m påträffades samma finkorniga, sedimenterade silt som tolkats som vallgravsfyllning. Schaktet grävdes inte i botten, fig. 29.

Resultatet tyder på att det finns flera sträckningar på vallgraven. Schakt 5 ligger ca 15 m söder om lämningarna i schakt 6 (se nedan) och ca 20 m söder om de gjorda rekonstruktionerna av vallgravssträckningen.

Figur 29. Schakt 5. Sektion mot norr. 1) Gråbrun humös lera med småsten och tegel. 2) Grå silt/sand med inslag av brun humös lera. Inslag av sten och kalkbruk. 3) Humös lerjord. Växthorisont. 4) Kompakt gul sand med inslag av gult tegel. 5) Vallgravsfyllning (jfr ovan)

Schakt 6

- Dimensioner, m 2,30 × 2,20
- Yta, m² 5,0
- Djup, m 1,70
- Volym, ca, m³ 8,60

Schaktet togs upp ca 60 m sydväst om korsningen Södra Esplanaden/Tullgatan i syfte att undersöka om det fanns vallgravslämningar i det område som rekonstruktionerna angett.

Här fanns i stort samma sekvens som schakt 1–5, dock utan recenta bärlager. Under matjorden ligger ett ca 0,40 m tjockt påfört lager silt med inslag av mindre stenar och enstaka tegelkross och kalkbruksprickar. Detta överlagrar i sin tur ett ca 1 m tjockt lager med påfört raseringsmaterial bestående av sandig jord med riklig inblandning av tegelskrot och bruksklumpar samt enstaka sten. På ett djup av 1,70 m påträffades den typ av finkornig silt som tolkats som vallgravsfyllning. Här med inslag av träkol i överytan. Ingen nedgrävningskant fanns inom det begränsade schaktet.

Om det rör sig om vallgraven ligger den i det här området något söder om de rekonstruktioner som gjorts utifrån 1700-talskartorna.

Schakt 7

- Dimensioner, m 2,90 × 5,0
- Yta, m² 29,50
- Djup, m 0,80
- Volym, ca, m³ 23,60

Schaktet togs upp i områdets sydöstra del, i Margretedal 4 i syfte att stämma av de uppgifter som framkommit i de geotekniska borrhörens. Under grässvålen fanns ett ca 0,20 m tjockt lager lera med riklig inblandning av sten och byggavfall i form av modernt tegelskrot, metall och bruk. Detta överlagrade ett drygt 0,20 m tjockt lager av hårt kompakterad silt med inslag av småsten och tegelkross. I den underliggande gulbruna moränleran fanns hjulspår, varför siltlagret tolkats som arbets- och köryta i samband med byggnationen av den aktuella fastigheten.

Inga arkeologiska lämningar påträffades inom schaktet (fig. 30).

Figur 30. Schakt 7. Foto mot väster.

Delsummering

Inga lämningar efter äldre väg- och gatubeläggningar påträffades i sökschakten. De områden där sådana kunde vara aktuella, schakt 1 och norr om schakt 2, är kraftigt störda till följd av markingrepp i sen tid. Lämningar efter vad som tolkats vara sedimenterad vallgravsfyllning påträffades i fem av schakten vilket antyder att dess sträckning förändrats under tidens lopp. Det är inte möjligt att utifrån de begränsade sökschakten närmare uttala sig om vallgravens kronologi och sträckningar

Schakt 7 innehöll inga arkeologiska lämningar, vilket bekräftade antagandet att stora delar av utredningsområdet enbart uppvisar äldre odlingsjord.

Tolkning och diskussion

Det finns få arkeologiska dokumentationer gjorda utanför fornlämningsgränsen för Lunds medeltida stad. Det är nog inte ett allt för djärvt antagande att gränsdragningen har varit styrande för de antikvariska insatserna. De huvudsakliga dokumentationerna gjordes före det att fornlämningsgränsen formaliserades. Det innebar att förhandskunskapen om området var begränsat.

Diskussionen kring området runt Söderport har också varit förvånansvärt begränsad. Såväl Blomqvist (1951), Andrén (1980) som Carelli (2012) nämner stadens portar kort i anslutning till vallen och vallgraven. Det har konstaterats att den södra porten varit sekundär i förhållande till vallen och har föregåtts av en äldre träkonstruktion/brygga. Den sekundära porten har haft en näst intill kvadratisk planform, med en kraftig stengrund och en överbyggnad i tegel. Grundernas dimensioner tyder på att det rört sig om en byggnad i mer än en våning. Det har rört sig om en manifest markering av stadens gräns och att tillträdet till den samma reglerats. Däremot är det mindre klart hur området framför porten i övrigt gestaltats.

De äldre fynden av stenläggningar (och andra konstruktioner) indikerar att området markerats och att anslutningen/landsvägen varit stensatt. Även om det tillgängliga arkeologiska källmaterialet är begränsat styrks antagandet av äldre beskrivningar, varav ett utdrag ur Christian Molbechs reseskildring kan vara värt att återge:

"Att Lund i äldre tider varit långt tätare bebyggd än den nu är, derom vittna de grundmurar och Stensättningar, som man finner på alla obebyggda platser, då man gräver några fot i jorden. Det är dock icke osannolikt, att den har sträckt sig utom den vall, hvars lemningar man ännu kan följa i hela deras omkrets, eller att den åtminstone haft förstäder; ty man har funnit stenläggningar i jorden, såsom fortsättning af Stadens hufvudgata, i en lång sträckning ända ut till Höjebro på vägen till Malmö. [...] Den omtalta vallen, hvars spår man kan följa rundtomkring hela Staden, är på vestra sidan ännu temligt hög, och grafvarna synliga, så att man ifrån vallen har utsigt öfver landet och Öresund till Köpenhamn, samt en ganska angenäm promenad; på östra sidan är den deremot mera nedfallen, men likväl ännu öfverallt igenkännlig." (Molbech 1815:45 f).

Den stenrad som påträffades söder om Mejeriet 1935 (fig. 14) motsvaras inte av 1700-talskartornas markeringar av stadsjordarnas gränser (t ex fig. 5). Några byggnader finns heller inte på dessa kartor. Däremot finns flera andra typer av avgränsningar utsatta i området. Möjligen skulle det kunna röra sig om en rågång som, i anslutning till Söderport markerats särskilt. Den vid samma tillfälle påträffade stenläggningen kan möjligtvis höra till den väg som förband Malmövägen med landsvägen ut mot

Värpinge, vilken är medtagen på Skånska Rekognosceringskartan från 1800-talets början.

Framställningen av stadsvallen och dess sträckningar

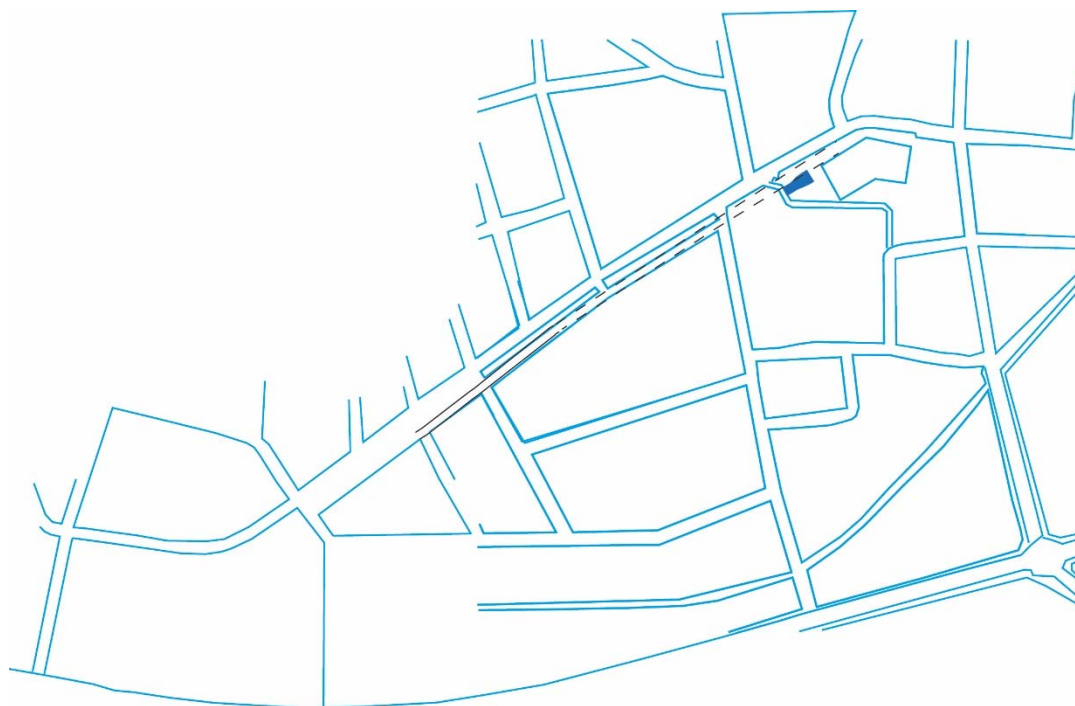
Enligt Roskildekrönikan lät Erik Emune befästa Lund omkring år 1134 och att denna befästning bestod av en jordvall samt en vallgrav som omgav hela staden och som endast hade ett fåtal in- och utpassager. I en kungaförsäkran från 1326 framgår att borgarna i Lund skulle ha rätt att efter förmåga befästa staden med plank, gravar, murar och pålverk. Det skulle vara för rikets säkerhet men även för invånarnas egen nytta. I beaktande av den danska kungamaktens svaga position under 1300-talet är det troligt att initiativet till rätten att befästa staden togs av invånarna och stadens råd (Blomqvist 1985 s 11ff).

I litteraturen har vallen och vallgraven ensidigt framställts som i första hand försvarsverk och en militär funktion. Anläggningen har naturligtvis haft ett defensivt militärt syfte, som man inte kan bortse ifrån. Den har emellertid i lika hög grad utgjort en manifest administrativ och juridisk demarkationslinje. Dess signalvärde hänvisade till mekanismer för in- och utestängning, centrum och periferi (Lefebvre 1996 s 116). Gränsdragningen var inte genomsläpplig annat än vid anvisade punkter, det vill säga portarna. Distinktionen gentemot omgivningen och som upprätthållande av två olika (men ömsesidigt beroende) betydelselandskap var klar (Larsson 2017 s 300 ff). I fallet Lund kan man heller inte bortse från att vallgraven även haft en funktion att dränera staden, samla och leda bort regnvatten och orenligheter.

Det kan förutsättas att Söderport (i likhet med övriga portar) omgestaltats under tidens lopp. Själva tornet är också sekundärt i förhållande till jordvallen. Tornets läge är också en smula märkligt, då det i stort sett hamnar i vallgraven, sådan den är dragen på 1700-talskartorna. Det kan antas att vallen och vallgraven förändrats genom underhållsarbeten och till följd av förändringar i funktioner och betydelser. Dimensioner och sträckningar kan ha reviderats, något som antyds av undersökningsresultaten från sökschaktsgrävningen.

I samband med avrapporteringen av en förundersökning längre österut i Innerstaden 2:1, gjordes en sammanställning av de få uppgifter som finns rörande vallgravens sträckning och avgränsningar fig. 31, (Kronroth 2017). Sammanställningen visade att vallgravens sträckning här legat något längre söderut än vad tidigare rekonstruktioner, vilka i hög grad bygger på äldre kartmaterial, visat (t ex Andrén 1980). Vallgravens södra kant förefaller dock inom delar av utredningsområdet att följa de sträckningar som rekonstruerats utifrån äldre kartmaterial. Detta tycks gälla närmast korsningen Stora Södergatan/Södra Esplanaden. Vid undersökningen 2013 (se ovan) framkom kanten i linje med kantstenen för Södra Esplanadens södra sida. Det faktum att

vallgraven inte påträffades vid ledningsdragningen 1939 (se ovan, och fig. 19) men påträffades i schakt 6, ca 10 m söder om Södra Esplanaden indikerar att vallgraven även här legat längre söderut än vad tidigare rekonstruktioner antagit.

Figur 31. Rekonstruktion av vallgravens sträckning öster om det aktuella utredningsområdet. Efter Kronroth 2017.

I Projekt Medeltidsstadens rapport över Lund förde Anders Andrén ett resonemang kring möjligheterna av att det funnits en äldre avgränsning som legat utanför den senmedeltida vällen (Andrén 1980:76). Resonemanget gäller å ena sidan sträckningen i den nordligaste delen och å andra sidan företeelser i gränslinjerna för stadens lyckor på kartan från 1704 (jfr fig. 5). Andrén menar, försiktigtvis, att den senmedeltida vällen skurit igenom "ett större och äldre stadsområde, vars gräns legat utanför den senare vällen" (Andrén 1980:76).

Förvisso exponerades bara knappt två meter av den södra kanten till den större nedgrävning som påträffades i schakt 2, men det är tillräckligt för att konstatera att dess orientering mycket väl skulle kunna möta så väl en äldre avgränsningslinje/vall som en förlängning av den yngre i rakt sydvästlig riktning.

Stadsjordarnas avgränsning

Gränsen för stadsjordarna ligger inom det område som idag motsvaras av kv Margreterdal 1 (fig. 3). Inga lämningar efter stadsjordarnas avgränsning berördes av sökschaktgrävningen, varför frågan om hur ägo gränserna markerats i viss mån kvarstår.

Värdering av måluppfyllelsen

Syftet med den arkeologiska utredningen var, enligt Länsstyrelsens förfrågningsunderlag, att fastställa om fornlämningar berörs av planerade arbetsföretag och att bestämma vallgravens utbredning/begränsningar i sydlig riktning så att denna kan bevaras. Utredningens resultat ska kunna användas som beslutsunderlag för Länsstyrelsens vidare handläggning och som underlagsmaterial för kommunens fortsatta planeringsprocess.

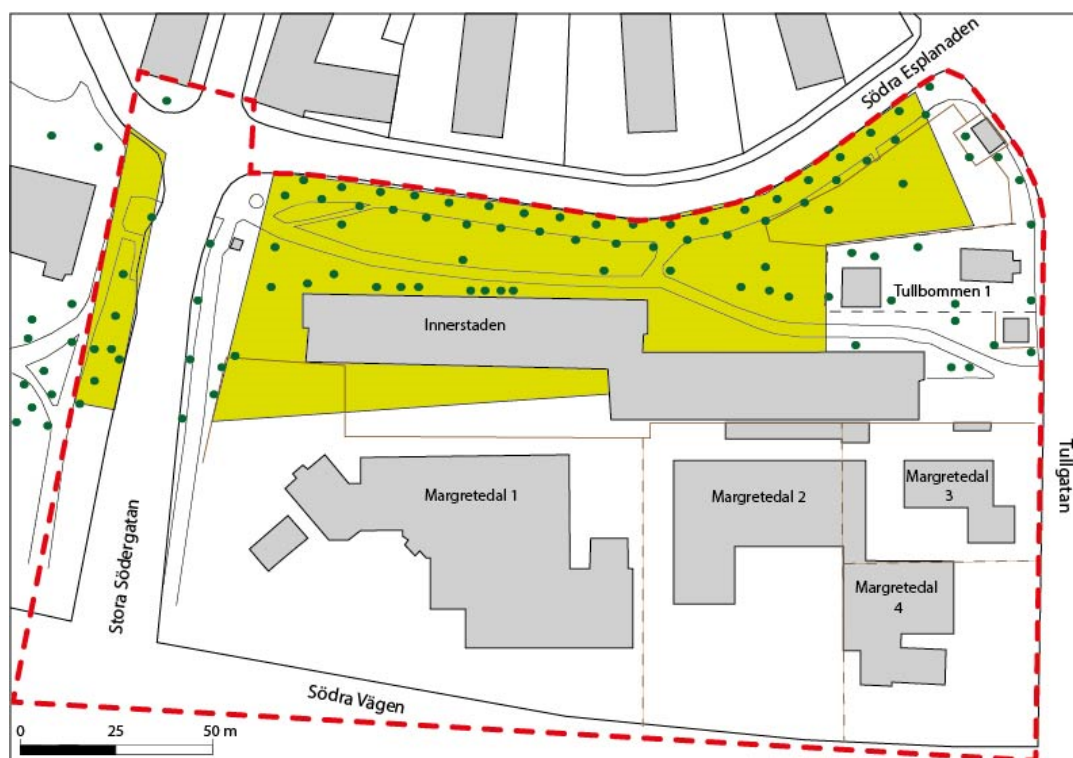
Den arkeologiska utredningen har kunnat konstatera att det finns fornlämningar i det aktuella områdets norra del (kv Innerstaden 2:1, 5:5, 5:18, Margretedal 1 och sannolikt inom Tullbommen 1). Fornlämningarna här utgörs av lämningar efter den medeltida stadens vallgrav. Rörande vallgravens utbredning och begränsningar indikerar resultaten att vi har att göra med en mer komplex bild än vad som tidigare antagits något som också föreslagits av Anders Andrén (1980).

De övriga delarna av utredningsområdet är att betrakta som utan bevarade lämningar och/eller skadat till följd av sentida exploatering. Dock bör det inte uteslutas att det återstår bevarade lämningar och konstruktioner i anslutning till Mejeriet.

Förslag till fortsatta åtgärder

Det är i nuläget oklart i vilken omfattning och på vilka sätt området kommer att bebyggas eftersom detaljplanerna är under arbete. Av det översiktliga planprogrammet framgår att även delar av grönstråket i Margretedalsområdets norra del kan bli aktuellt för byggnation (https://www.lund.se/globalassets/lund.se/traf_infra/detaljplaner-och-omra/soderport/planprogram-2018-03-02.pdf).

Det torde stå klart att framtida markarbeten och schaktningar i utredningsområdets norra delar bör göras under antikvarisk ledning och kontroll. De delar som är aktuella för vidare antikvariska insatser har markerats på fig. 32.

Figur 32. De ytor inom utredningsområdet där vidare antikvariska insatser är att rekommendera markerade med limegrönt.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-12672-2018	Fornlämning nr/art	-
Socken/stad	Lund	Kulturens projektnummer	A_2018_0016
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Tullbommen 1, Margretdal 1–4, Innerstaden 5:5, 5:7, 5:18 och delar av 2:1

Typ av exploatering	Detaljplaneläggning
Uppdragsgivare	Lunds kommun
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Stefan Larsson
Övrig personal	Jan Kockum
Fältarbetstid	2018-09-03— 2018-09-06

Fälttid	
Arkeolog	32
Maskin	24 h

Undersökningens omfattning	
Yta	66,50 m ²
Kubik	102 m ³
Schaktmeter	-

Kostnad för arkeologi	
Administration/Projektledning	32 × 800 = 25 600 SEK
Byråinventering	34 × 800 = 27 200 SEK
Fältarbete	32 × 800 = 25 600 SEK

RTK-GPS/manuell digitalisering	3 × 1 000 SEK/dag = 3 000 SEK
Rapport, manus	40 × 800 = 32 000 SEK
Layout, tryckning	8 × 800 = 6 400 SEK
Övrigt	500 SEK
Summa:	120 300 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	18 720 SEK exkl. moms
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	18 720 SEK exkl moms
Summa, faktisk	139 020 SEK exkl moms
Summa, beslutad	188 380 SEK exkl moms

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Innerstaden 2:1
Ritningar, dokumentation	2 st A3 ritfilm, 5 st A4 ritfilm: 4 sektionsritningar skala 1:20, 6 planritning skala 1:20/Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	23 digitala fotografier
Analyser	-
Övriga upplysningar	-

Referenser

Arkivhandlingar

Kulturen, Lundaarkeologiska arkivet

Kulturen, Bebyggelsearkivet

Litteratur

Andersson, Magnus & Nilsson, Björn, 2010. Döserygg - grav- och samlingsplats från början av yngre stenålder. Skåne, Håslöv socken, Håslöv 10:1 och 13:1, RAÄ 47, väg E6, Trelleborg-Vellinge. Undersökning 2007–2008. *UV Syd rapport* 2010:30.

André, Annika & Högstedt, Christina. 1990. *Kartornas Lund. 1580-talet till 1950*. Gamla Lund Förening för bevarande av stadens minnen. Årsskrift 72 1990. Lund: Föreningen det gamla Lund.

Andrén, Anders. 1980. Lund. RAÄ/SHM. *Rapport Medeltidsstaden* 26, Stockholm: Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum.

Berg, Johan. 2006. Den privata staden? I: Stefan Larsson (red.) Nya stadsarkeologiska horisonter, sid. 271–299. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Bevaringskommittén. 1996. Lund utanför vallarna. Bevaringsprogram Del II.

Blomqvist, Ragnar, 1951. *Lunds historia 1. Medeltiden*. Lund: Gleerup.

Blomqvist, Ragnar, 1985. *Stadsvallen i Lund. Ett unikt byggnadsminne*. Gamla Lund Förening för bevarande av stadens minnen Årsskrift 67:2 (1985). Lund: Föreningen gamla Lund.

Carelli, Peter, 2012. Lunds historia – staden och omlandet. 1. Medeltiden. En metropol växer fram (990–1536). Lund: Lunds kommun.

Guldåker, Aja. 2018. Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Lunds stad, fornlämning nr 73:1, Östra Torns socken, fornlämning 159:1, Värpinge socken, fornlämning 156, Dalby socken, fornlämning 40. Arkeologiska undersökningar 2012–2013. *Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Kulturmiljörapport* 2018:3.

Ingers, Ingemar. 1962, Ortnamn i Lund. I Stadsområdet före inkorporeringarna. *Det Gamla Lund Årsskrift* XLIV. Föreningen Det Gamla Lund.

Johansson Hervén, Conny. 2008. Den tidiga medeltidens Lund – vems var egentligen staden? I: Andersson, H., Hansen, G. & Øye, I. (red.) *De første 200 årene – nytt blikk på*

27 skandinaviske middelalderbyer. UBAS – Universitetet i Bergen Arkeologiske Skrifter. Nordisk 5. Bergen.

Kronroth, Nicklas. 2017. Innerstaden 2:1. Lilla Råby bytomt, fornlämning nr 175, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2013. *Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Kulturmiljörapport 2017:37*.

Larsson, Stefan, 2006. Gestaltningen av några skånska städer. I: Stefan Larsson (red.) *Centraliteter. Människor, strategier och landskap*, 167–292. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Lefebvre, Henri, 1996 [1968]. *Writing on Cities*. Oxford: Blackwell.

Larsson, Stefan. 2017. Staden som idé. I: Mats Anglert & Stefan Larsson (red.) *Växjö, Kalmar och Smålands tidigaste urbanisering*, sid. 159–388. Stockholm: Arkeologerna, Statens Historiska Museer.

Lihammer, Anna. 2003. Kungen och landskapet. Förändringar i västra Skåne under sen vikingatid och tidig medeltid. I: Anglert, M. & Thomasson, J. (red.) *Landskapsarkeologi och tidig medeltid – några exempel från södra Sverige*. Uppåkrastudier 8. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°, No 41, sid. 71–114. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Molbeck, Christian, 1815. *Resa i Sverige åren 1812 och 1813*. Första delen. Stockholm: Olof Grahn.

PQ Geoteknik & Miljö 2014. Geo- och miljöteknisk utredning. Teknisk undersökningsrapport (TUR) och bedömnings PM. 2014-05-14, D075, Lund, Margreterdal 2.

Sköld, P. E. 1963. En väg och bygd i gammal tid. *A/e 1963:2*, sid. 1–15.

SWECO 2013. Miljöteknisk markundersökning av fd bensinstation. Innerstaden 2:1 och Margreterdal 1, Södra vägen 1, Lund. Uppdragsnummer 1270653191.

SWECO 2015. Rapport, Hedbergs bil AB. Uppdragsnummer 1270745000, Margreterdal 1, Lund. Miljöteknisk undersökning.

Digitala resurser

<https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor>

http://www.kulturportallund.se/index.php?option=com_content&view=article&id=643:stadsvallden-hotas-av-genombrott&catid=121:stadsvallden-runt-lund&Itemid=2473&lang=sv (Hämtad 2018-06-14)

https://www.lund.se/globalassets/lund.se/traf_infra/detaljplaner-och-omra/soderport/planprogram-2018-03-02.pdf

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2018

- 2018:1 Kv. Klockaren 19, Dalby. Fornlämning 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2017. Mattias Karlsson.
- 2018:2 Falsterbo 2:25 – Kyrkogatan, Falsterbo. Fornlämning 15, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:3 Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2012-2013. Aja Guldåker.
- 2018:4 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2016.
- 2018:5 Kv Toppen 14, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2018:6 Kv Gråbröder 16, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2018:7 Coyetgården och Stinsbostaden i Åkarp, Staffanstorps och Burlövs kommuner, byggnadsdokumentation 2017-2018. Henrik Borg och Carita Melchert
- 2018:8 Kv Domkyrkan 2 – Krafts torg, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015-2016. Gertie Ericsson.
- 2018:9 Innerstaden 2:1 - Stortorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson
- 2018:10 Arkeologisk utredning steg 1 inför fördjupad översiktsplan för Lund Sydväst (Källby), Lunds kommun, Skåne län. 2017. Jan Kockum och Johan Wallin.
- 2018:11 Kv Brunius 18, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:12 Kv Tegnér 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015 och geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:13 Lunds domkyrka, kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:14 Dalby 90:1, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2018. Jan Kockum.
- 2018:15 Svanelucky 3, Astrografhuset, Lunds kommun, Antikvarisk medverkan 2015-2018. Carita Melchert och Erik Blomqvist.
- 2018:16 Galgevängen 1:20, S:t Jörgens park, fornlämning Lund 50, Lunds stad och kommun, Skåne län, arkeologisk undersökning 2016. Jan Kockum.
- 2018:17 Södra stambanan, delen Flackarp-Arlöv, Uppåkra socken, Burlöv och Staffanstorps kommuner, Skåne län. Arkeologisk utredning och förundersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:18 Kv Föreningen 16, kv Universitetet 1, kv Domkyrkan 1 och kv Historiska Museet 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:19 Innerstaden 2:1 - Nygatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
- 2018:20 Kv Städet 10, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:21 Kv Sankt Mikael 16, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:22 Döbeln 8, Krognoshuset, Lund, Lunds kommun. Antikvarisk förundersökning 2018. Carita Melchert.
- 2018:23 Kv Sankt Måns 21, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:24 Fastigheten Innerstaden 2:1, Mårtenstorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:25 Fastigheten Sandby 67:1 Byskolan, fornlämning Södra Sandby 93:1, Södra Sandby, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:26 Höör kyrka, Höör socken, Höörs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2018. Carita Melchert.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com

- 2018:27 Tegnér 1, Allmogehallen, Kulturen. Vårdprogram och underhållsplan 2017. Erik Blomqvist.
- 2018:28 Kv. Källan 10, fornlämning 175:1 (Lilla Råby), Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2018:29 Oppmanna 4:16, Kristianstad kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2018. Erik Blomqvist.
- 2018:30 Ängsö slottspark-Ängsö Gård 2:1, fornlämning 4:1, Ängsö sn, Västerås kommun, Västmanlands län. Trädgårdsarkeologisk förundersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:31 Margretedalsområdet. Tullbommen 1, Margretedal 1–4 samt innerstaden 5:5, 5:7, 5:18 och delar av 2:1, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2018. Stefan Larsson.